

JURIDISKA FAKULTETEN
vid Lunds universitet

Anna Gunnarsson

Samarbetsamtal och
inomrättslig medling i mål om
vårdnad, boende och umgänge

Examensarbete
30 högskolepoäng

Handledare
Eva Ryrstedt

Familjerätt

Vårterminen 2009

Innehåll

SUMMARY	1
SAMMANFATTNING	3
FÖRORD	5
FÖRKORTNINGAR	6
1 INLEDNING	7
1.1 Bakgrund	7
1.2 Syfte och frågeställning	7
1.3 Avgränsningar och förtydliganden	8
1.4 Metod och material	8
1.5 Disposition	9
2 MÅL OM VÅRDNAD, BOENDE OCH UMGÄNGE	10
2.1 Samförståndslösningar	10
3 SAMARBETSSAMTAL	13
3.1 Bakgrund	13
3.2 Användning	14
3.3 När det är olämpligt	16
3.4 Samtalsledaren och uppdraget	17
3.5 Utformning	19
3.6 Barnets roll	21
3.7 Tiden och redogörelsen	22
3.8 Ersättning	23
3.9 Sekretess	24
4 MEDLING	25
4.1 Bakgrund	25

4.2	Användning	26
4.3	När det är olämpligt	27
4.4	Medlaren och uppdraget	27
4.5	Utformning	28
4.6	Tiden och redogörelsen	29
4.7	Ersättning	29
5	ANALYS	30
5.1	Skillnader	30
5.2	Användning	38
5.3	Förändringar	40
5.4	Avslutande synpunkter	43
	KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING	46

Summary

When the parents of a child choose to separate, they are faced with a difficult task; they should terminate their relationship and change their entire parenting. Then it occurs some questions about who should have custody of the child, where the child will live, and how a possible interaction should be. There is considerable risk that it flares up a conflict between the parents on these issues. If the parents fail to agree by the opportunities that society offers only remains to sue in district court. It has two different consensus solutions available; cooperation talks and in-court mediation. Cooperation talk as an opportunity to get warring parties to agree has been around since the early 1990s, while mediation in the dispute were introduced as late as 2006. This petition deals with cooperation talks and in-court mediation in cases of custody, residency and access and what it is that divides them, and when it is intended that in-court mediation should be used instead of cooperation talks. The question of the ability to order mediation has led to any changes will be addressed.

In the descriptive part of this report is first a review of consensus in matters of custody, residency and access. After that follows a review of cooperation talks and in-court mediation. A case of custody, residency and access is a civil mandatory case where the court is responsible for the case to be properly investigated. In all matters relating to custody, residency and access is the child's best to be decisive. A general starting point is that consensus is assumed to be best for the child. The Court has an obligation to whether it is appropriate work for the parties to settle or otherwise reach a consensual solution. If the judge fails to get the parties to reconcile he or she can give the task to the social welfare board that to the child's best interest organize cooperation talks in order to reach agreement between the parents. The court is also able to instruct a mediator to try to get parents to reach an amicable solution, which can be considered compatible with the child's best.

The analysis found initially that there are several points where cooperation talks and in-court mediation differ. The differences are however not in the case of the essential elements. As regards the structure and in the cases it is appropriate to achieve this, it does not differ. In-court mediation is therefore not a competitive advantage in the formulation and in-court mediation can be more seen as more of the same. Given that in-court mediation more seen as more of the same, it can be difficult to get the parties sympathetic to agree to that after they have already undergone cooperation talks. In-court mediation is intended to be used in cases where the parents have already undergone cooperation talks, either before the actual dispute before the court has begun or after it, but the parents failed to arrive at a consensus solution. In-court mediation can thus be seen as a complement that does not become eligible until cooperation talks occurred. Although it differs to when to use cooperation talks or in-court mediation, but there is no option for the

judge. In-court mediation should not be made until the cooperative talks has already happened. By contrast, no different to those situations where cooperation talks or in-court mediation may be, it's exactly the same situations. In order to in-court mediation should be seen as a good institution to get parents to agree required some changes. First and foremost, should in-court mediation not be dependent on the cooperation talks occurred, but the in-court mediation will be appointed as soon as it is thought that it might be beneficial. Furthermore, should there be a greater awareness of the courts what it is for mediators available so that they could select an appropriate mediator in this case. If these changes would be implemented, I am convinced that in-court mediation as a method to get parents to agree will end up with better results.

Finally it discusses that the legislature's desire for consensus, the civil mandatory cases role changed. The development has made the courts more and more to go from to rule on child custody, residency and access. The question is whether consensus is really the child's best.

Sammanfattning

När föräldrarna till ett barn väljer att separera ställs de inför en svår uppgift, de ska avsluta sitt förhållande och ändra hela sitt föräldraskap. Det uppstår då en del frågor kring vem som ska ha vårdnaden om barnet, var barnet ska bo och hur ett eventuellt umgänge ska se ut. Risken är stor att det blossar upp en konflikt mellan föräldrarna när det gäller dessa frågor. Lyckas föräldrarna inte komma överens genom de möjligheter samhället erbjuder återstår enbart att väcka talan vid tingsrätten. Domstolen har då två olika samförståndslösningar att tillgå; samarbetsamtal och inomrättslig medling. Samarbetsamtal som en möjlighet att få stridande parter att komma överens har funnits sedan början av 1990-talet, medan medling i själva tvisten infördes så sent som år 2006. Den här framställningen behandlar samarbetsamtal och inomrättslig medling i mål om vårdnad, boende och umgänge och vad det är som skiljer dem åt och när det är tänkt att inomrättslig medling ska användas istället för samarbetsamtal. Frågan om möjligheten att förordna om inomrättslig medling har lett till några förändringar kommer även att behandlas.

I uppsatsens deskriptiva del sker först en genomgång av samförståndslösningar i mål om vårdnad, boende och umgänge. Efter det följer en genomgång av samarbetsamtal och inomrättslig medling. Ett mål om vårdnad, boende och umgänge är ett indispositivt tvistemål, där domstolen bär ansvaret för att målet blir tillbörligt utrett. I alla frågor som rör vårdnad, boende och umgänge är det barnets bästa som ska vara avgörande. En allmän utgångspunkt är att samförståndslösningar antas vara bäst för barnet. Domstolen har en skyldighet att om det är lämpligt verka för att parterna förlikas eller på annat sätt uppnår en samförståndslösning. Lyckas domaren inte med att få parterna att förlika kan socialnämnden eller annat organ få i uppdrag att i barnets intresse anordna samarbetsamtal i syfte att nå enighet mellan föräldrarna. Domstolen har också möjligheten att uppdra åt en medlare att försöka få föräldrarna att nå en samförståndslösning som kan anses vara förenlig med barnets bästa.

I analysen konstateras inledningsvis att det finns ett flertal punkter där samarbetsamtal och inomrättslig medling skiljer sig åt. De skillnaderna finns emellertid inte när de gäller de väsentliga delarna. När det gäller utformningen och i de fall som det är lämpligt så skiljer det inte sig åt. Den inomrättsliga medlingen har därför inte någon konkurrensfördel när det gäller utformningen och medlingen kan mer ses som mer av samma sak. Med tanke på att inomrättslig medling mer ses som mer av samma sak kan det vara svårt att få parterna positivt inställda till att gå med på medling efter det att de redan har genomgått samarbetsamtal. Inomrättslig medling är tänkt att användas i de fall föräldrarna redan har genomgått samarbetsamtal. Antingen innan själva tvisten vid domstolen har inletts eller efter det, men föräldrarna inte lyckats komma fram till någon samförståndslösning. Inomrättslig medling kan alltså ses som ett

komplement som inte blir aktuellt förrän samarbetsamtal skett. Visserligen skiljer det sig åt när man ska använda samarbetsamtal eller inomrättslig medling, men det finns inte någon valmöjlighet för domaren. Inomrättslig medling ska inte ske förrän samarbetsamtal redan har skett. Däremot skiljer sig inte de situationer där samarbetsamtal eller inomrättslig medling kan bli aktuellt, det är exakt samma situationer. För att inomrättslig medling ska ses som ett bra institut för att få föräldrarna att komma överens krävs en del ändringar. Först och främst ska inomrättslig medling inte vara beroende av att samarbetsamtal skett, utan medlare ska förordnas så fort man anser att det kan vara till nytta. Dessutom borde det finnas en större medvetenhet hos domstolarna vad det finns för medlare att tillgå så att de kunde välja en lämplig medlare i det aktuella fallet. Skulle de här ändringarna genomföras är jag övertygad om att inomrättslig medling som en metod att få föräldrarna att komma överens kommer att ge bättre resultat.

Avslutningsvis diskuteras att genom lagstiftarens strävan efter samförståndslösningar har de indispositiva tvistemålens roll ändrats. Utvecklingen har gjort att domstolarna mer och mer ska gå ifrån att döma i mål om vårdnad, boende och umgänge. Frågan är dock om samförståndslösningar verkligen är till barnets bästa.

Förord

Då var det dags att avsluta detta examensarbete, vilket också innebär ett avslut av mina studier på juris kandidat programmet vid Lunds Universitet. Det är med stor glädje, men även med visst vemod som det nu är dags att göra ett avslut och förbereda mig inför nya mål.

Jag vill tacka min handledare Eva Ryrstedt för intressanta och givande diskussioner och för värdefull handledning.

Mina studiekamrater vill jag tacka för trevliga diskussioner, om juridik och om livet. Utan er hade det inte varit lika roligt. Tack också för hjälp med korrekturläsning av detta arbete.

Sist men inte minst vill jag rikta ett särskilt tack till min familj och till min Per för stöd och uppmuntran, utan er hade det inte varit möjligt!

Hörja i maj 2009

Anna Gunnarsson

Förkortningar

Bet.	Betänkande
FB	Föräldrabalk (1949:381)
JO	Justitieombudsmannen
JT	Juridisk Tidskrift
KL	Kommunallag (1991:900)
Prop.	Proposition
RB	Rättegångsbalk (1942:740)
SekrL	Sekretesslag (1980:100)
SoL	Socialtjänstlag (2001:453)
SOSFS	Socialstyrelsens författningssamling
SOU	Statens offentliga utredningar

1 Inledning

1.1 Bakgrund

Det finns närmare två miljoner barn under 18 år i Sverige. År 2006 upplevde 46 000 av de här barnen en separation mellan sina föräldrar.¹ En separation innebär en stor omställning för barnen, men även för föräldrarna. Föräldrarna förväntas fortsätta utöva sitt föräldraskap som tidigare även efter separationen. De skiljs, men inte från barnen. Det är en svår uppgift som föräldrarna ställs inför, att avsluta sitt förhållande och ändra hela sitt föräldraskap.²

När föräldrarna löst allt det praktiska runt boende och ekonomiska förhållanden uppstår frågor om barnet. Hur ska vårdnaden om barnet lösas? Var ska barnet bo? När, var och hur ska ett eventuellt umgänge ske? Vid en separation mellan ett barns föräldrar uppstår det lätt en konflikt om hur frågorna om vårdnad, boende och umgänge ska lösas. Det finns några möjliga alternativ allt tillgå för att lösa dessa konflikter. Först och främst kan föräldrarna själva besluta om hur de ska lösa uppkomna problem, utan inblandning från någon annan. De har möjligheten att skriva avtal, som efter socialnämndens godkännande kan verkställas som en lagakraftvunnen dom. Kommunerna är enligt lag skyldiga att erbjuda både familjerådgivning och samarbetsamtal för att hjälpa föräldrarna med att komma överens. Om inte något av detta fungerar återstår för föräldrarna att ta den allra sista utvägen och väcka talan vid tingsrätten.

Under domstolens handläggning är det barnets bästa som ska vara avgörande för allt som sker. Den allmänna utgångspunkten är att samförståndslösningar anses vara bäst för barnet. Domstolens uppgift är att verka för att parterna förlikas eller på annat sätt kommer fram till en samförståndslösning. Det finns olika möjligheter för domstolen att tillgå för att få föräldrarna att nå en samförståndslösning. Domaren kan själv ta upp frågan om förlikning och försöka föra förlikningsdiskussioner. Möjligheten att förordna om samarbetsamtal enligt socialtjänstlagen finns. Det finns även en möjlighet att förordna om inomrättslig medling³.

1.2 Syfte och frågeställning

Syftet med det här examensarbetet är att redogöra för samarbetsamtal och medling i mål om vårdnad, boende och umgänge och ta reda på vilka skillnader som finns mellan de olika metoderna och att få svar på när det är

¹ Statistiska Centralbyrån, Barn och deras familjer 2006, Demografiska uppgifter 2007:4 s. 15.

² Sos-rapport, *Samarbetsamtal – Socialt arbete med föräldrar*, 2000:7, s. 9.

³ Inomrättslig medling benämns nedan enbart medling.

tänkt att man ska använda medling istället för samarbetsamtal. Meningen är också att se vad införandet av medling har lett till.

De frågeställningar som arbetet utgår från är följande:

- Vad är skillnaden mellan samarbetsamtal och medling?
- När är det tänkt att man ska använda medling istället för samarbetsamtal? Vad är tanken att domstolen ska kunna uppnå bättre med medling?
- Har möjligheten att förordna om medling lett till några förändringar? Kan det förändras ytterligare?

1.3 Avgränsningar och förtydliganden

Utgångspunkten i det här arbetet är när en tvist har inletts vid domstol, vilket innebär att det är de samarbetsamtal som sker genom att domstolen förordnar om dem, så kallade remissärenden, som är det intressanta i denna framställning.

Det är skillnaden mellan samarbetsamtal och medling och vad möjligheten att förordna om medling har lett till som är det viktiga i den här framställningen, det är där tyngdpunkten ligger. Vissa delar av samarbetsamtalen skulle emellertid kunna redogöras för mer ingående. Det finns det av utrymmesskäl inte möjlighet till och det är inte heller det som har varit utgångspunkten.

Tanken är att redogörelserna för samarbetsamtal och medling i stort ska se likadana ut, det finns dock en skillnad. Barnets roll och sekretess behandlas inte under kapitlet om medling, eftersom det varken finns lagtext, förarbeten eller doktrin som behandlar det.

1.4 Metod och material

Metoden som används i den första delen där svensk gällande rätt beskrivs är en klassisk rättsdogmatisk metod. Den metoden passar att använda eftersom den förklarar vad gällande rätt är. Det är också vad som krävs för att sedan kunna besvara de frågeställningar som ställts upp. Materialet som används är främst lagtext, förarbeten och doktrin. I den avslutande analysen besvaras först frågeställningarna med det material som har tagits fram med hjälp av den rättsdogmatiska metoden. Efter det förs delvis en rättspolitisk diskussion angående om möjligheten att förordna om inomrättslig medling har lett till några förändringar och om systemet skulle kunna förändras ytterligare? Sist i analysen förs en del avslutande synpunkter fram.

Materialet som har använts är främst lagtext och förarbeten, men även en del doktrin. Det är främst angående samarbetsamtalen som det har funnits doktrin. Där har använts både traditionell juridisk litteratur men även skrifter från Socialstyrelsen, bland annat när det gäller tillvägagångssättet vid samarbetsamtal. Medling är relativt nytt (det infördes 2006), det finns därför inte så mycket skrivet om det. Där har utgångspunkten varit de förarbeten och lagkommentarer som finns.

1.5 Disposition

I det andra kapitlet ges läsaren en inblick i hur regelverket ser ut när det gäller samförståndslösningar i mål om vårdnad, boende och umgänge. Meningen är att ge läsaren en helhetsbild och lite bakgrundsfakta när det gäller mål om vårdnad, boende och umgänge och samförståndslösningar.

Tredje kapitlet behandlar samarbetsamtal. Först ges läsaren en bakgrund, sedan följer en redogörelse över samarbetsamtalens användningsområde. Redogörelsen börjar med när samarbetsamtal ska användas och när det anses vara olämpligt. Efter det följer en kort beskrivning av samtalsledaren och uppdraget och samarbetsamtalens utformning. Sedan redogörs för barnets roll, tiden för samarbetsamtalen och redogörelsen. Avslutningsvis behandlas frågan om ersättning och sekretess.

Det fjärde kapitlet omfattar medling. Redogörelsen har i stort samma disposition som samarbetsamtalen i det tredje kapitlet.

Femte kapitlet innehåller analysen där det utifrån de frågeställningar som ställts i inledningen sker en återknytning till det som behandlas i den deskriptiva delen. Varje frågeställning har tilldelats en underrubrik där frågan diskuteras och besvaras. Till sist följer en del avslutande synpunkter.

2 Mål om vårdnad, boende och umgänge

2.1 Samförståndslösningar

När det uppstår en situation där föräldrarna till ett barn inte längre vill fortsätta att leva tillsammans finns det olika alternativ att tillgå för att försöka lösa den uppkomna situationen. Föräldrarna har först och främst möjligheten att själva komma överens. De kan, utan inblandning från någon utomstående, själva bestämma hur de ska lösa de rent praktiska frågorna när det gäller barnet. Föräldrarna har också en möjlighet att i de frågor som rör barnet skriva ett avtal. Detta avtal kan, efter socialnämndens godkännande, verkställas som ett lagakraftvunnet domstolsavgörande.⁴ Om föräldrarna lyckas med att komma överens utan inblandning från någon utomstående part är det antagligen den bästa lösningen för alla inblandade parter. Kan föräldrarna själva enas skapar det som regel en mer hållbar lösning och för det mesta är dessa lösningar också bäst för barnet.⁵

Klarar föräldrarna av olika anledningar inte av att lösa problemen själva erbjuder samhället olika former av hjälp. Hjälpen ser olika ut beroende på i vilken fas av separationen som föräldrarna befinner sig i, eftersom de i olika faser i separationen är i behov av olika sorters hjälp. Innan det har gått så långt att föräldrarna definitivt har bestämt sig för att separera kan de erbjudas familjerådgivning. Kommunerna ska enligt 5 kap. 3 § Socialtjänstlagen (2001:453)⁶ sörja för att familjerådgivning kan erbjudas dem som begär det. Familjerådgivning är enligt samma paragraf samtal i syfte att bearbeta samlevnadskonflikter i parförhållanden och familjer. Det har alltså inte något med frågor om barnet att göra. Tar föräldrarna senare beslutet att separera är kommunerna enligt 6 kap. 18 § Föräldrabalken (1949:381)⁷ skyldiga att erbjuda föräldrarna en möjlighet att delta i samarbetsamtal för att försöka lösa de uppkomna frågor som rör barnet. Är konflikten mellan föräldrarna så allvarlig eller om föräldrarna av andra skäl inte vill eller klarar av att prata med varandra finns det en allra sista utväg för dem. De kan gå till allmän domstol för att få hjälp med att lösa frågor om vårdnad, boende och umgänge. Av de föräldrar som skiljer sig i Sverige löser ungefär 90 procent av dem frågor om vårdnad, boende och umgänge helt på egen hand eller med stöd av samarbetsamtal och familjerådgivning. Detta innebär att det endast är cirka 10 procent av de föräldrar som skiljer sig som får hjälp av domstol.⁸

⁴ 6 kap. 6 och 17a §§ samt 21 kap. 1 § FB.

⁵ SOU 2005:43 *Vårdnad – Boende – Umgänge. Barnets bästa, föräldrars ansvar* s. 226.

⁶ Socialtjänstlagen (2001:453) förkortas SoL nedan.

⁷ Föräldrabalken (1949:381), förkortas FB nedan.

⁸ Ewerlöf, Göran/Sverne, Tor/Singer, Anna, *Barnets bästa: Om föräldrars och samhällets ansvar*, 5 uppl. Stockholm 2004, s. 65.

Vid domstolens handläggning ska barnets bästa vara avgörande i alla frågor som rör vårdnad, boende och umgänge. Det står uttryckligen i 6 kap. 2a § FB, vilket innebär att det inte finns några andra intressen som kan gå före barnets bästa, till exempel rättvisa mellan föräldrarna eller en förälders behov av kontakt med barnet. Andra hänsyn kan finnas med i övervägandena men det är ändå barnets bästa som till slut ska vara avgörande för beslutet.⁹ När bedömningen görs om vad som är bäst för barnet ska det enligt andra stycket fästas särskilt avseende vid två saker. Dels risken för att barnet eller någon annan i familjen utsätts för övergrepp eller att barnet olovligen förs bort eller hålls kvar eller annars far illa. Dels barnets behov av en nära och god kontakt med båda föräldrarna. Enligt tredje stycket ska hänsyn även tas till barnets vilja med beaktande av barnets ålder och mognad.

Ett mål om vårdnad, boende och umgänge är ett indispositivt tvistemål. Skillnaden mellan dispositiva och indispositiva tvistemål är att i dispositiva mål är förlikning om saken tillåten, medan det inte är tillåtet med en förlikning i indispositiva mål. Uppdelningen återspeglar att parterna i ett dispositivt mål fritt kan disponera över tvisteföremålet. Men i de indispositiva målen har domstolen plikter som begränsar parternas dispositionsrätt.¹⁰ I ett mål om vårdnad, boende och umgänge bär domstolen ansvaret för att målet blir tillbörligt utrett.¹¹ Detta grundar sig på att samhället anser sig behöva skydda barnet.¹² Huvudregeln är att mål om vårdnad, boende och umgänge ska avgöras efter huvudförhandling. I de fall rätten förmår parterna att komma fram till en samförståndslösning, kan ett mål trots allt avgöras utan huvudförhandling.¹³ En allmän utgångspunkt är att samförståndslösningar anses vara bäst för barnet. Sedan en lång tid tillbaka har lagstiftningen präglats av en strävan efter att föräldrarna ska nå samförståndslösningar i vårdnadsfrågor. Lagstiftningen har också utformats på olika sätt för att föräldrarna ska kunna nå enighet i frågor som rör deras barn.¹⁴

I ett mål om vårdnad, boende och umgänge ska domstolen, enligt 42 kap. 17 § Rättegångsbalken (1942:740)¹⁵, om det är lämpligt med hänsyn till målets beskaffenhet och övriga omständigheter, verka för att parterna förlikas eller på annat sätt uppnår en samförståndslösning. Domaren ska ta upp frågan om förlikning med parterna, men om någon av parterna motsätter sig att ens diskutera en förlikning bör frågan inte drivas vidare.¹⁶ En part som klart motsätter sig en diskussion om en samförståndslösning får inte tvingas

⁹ Prop. 2005/06:99 *Nya vårdnadsregler* s. 85.

¹⁰ Rättegångsbalken – En kommentar på Internet, Fjärde avdelningen – Om rättegången i underrätt, I Om rättegången i tvistemål.

¹¹ 6 kap. 19 §, första stycket FB.

¹² Rättegångsbalken – En kommentar på Internet, Fjärde avdelningen – Om rättegången i underrätt, I Om rättegången i tvistemål.

¹³ Schiratzki, Johanna, *Barnrättens grunder*, 3 uppl. Stockholm 2006, s. 102.

¹⁴ Prop. 2005/06:99 s. 62.

¹⁵ Rättegångsbalken (1942:740), förkortas nedan RB.

¹⁶ Prop. 1986/87:89 *Om ett reformerat tingsrättsförfarande* s. 110 ff och 207 ff.

medverka i en sådan. Parterna har rätt att få sin tvist prövad och avgjord i sak.¹⁷ När det gäller domarens agerande vid diskussioner om samförståndslösningar finns det stor frihet att agera efter rådande omständigheter och att komma fram till de former som kan anses vara lämpliga i det aktuella fallet. Domaren måste dock tänka på att sköta förlikningsdiskussionerna med sådan försiktighet att om förlikningen misslyckas, denna kan fortsätta att handlägga målet utan att han eller hon anses vara jävig.¹⁸ Det är relativt nytt att även de indispositiva tvistemålen omfattas av målet att nå en samförståndslösning, den regeln infördes år 2006.¹⁹ I samband med den ändringen, ändrades även 42 kap. 6 § RB. Där stadgas det nu uttryckligen att förberedelsen i tvistemål bland annat har till syfte att klarlägga om det finns förutsättningar för förlikning eller annan samförståndslösning.

Det finns två olika samförståndslösningsinstitut för rätten att tillgå i en tvist om vårdnad, boende och umgänge. Rätten kan uppdra åt socialnämnden eller annat organ att i barnets intresse anordna samarbetsamtal i syfte att nå enighet mellan föräldrarna.²⁰ Samarbetsamtal kan alltså ske på initiativ av domstolen, så kallade remissärenden. Men det kan, som nämnts ovan, även ske på initiativ från föräldrarna själva.²¹ Rätten har också möjlighet att uppdra åt en medlare att försöka få föräldrarna att nå en samförståndslösning som kan anses vara förenlig med barnets bästa, så kallad medling.²²

Det är, som redovisats för ovan, barnets bästa som är avgörande i alla frågor som rör vårdnad, boende och umgänge, vilket innebär att detta även gäller för samförståndslösningar. Vissa lösningar som föräldrarna kommer fram till i samförstånd kanske främst har en grund i att det ska vara så rättvist som möjligt mellan föräldrarna och de väljer kanske därför att dela barnet rättvist mellan sig, istället för att främja barnets intressen. Om domstolen anser att en viss lösning som föräldrarna kommit fram till inte är förenlig med barnets bästa bör överenskommelsen inte heller ligga till grund för domstolens avgörande. I fall där den ena föräldern har gjort sig skyldig till våld eller annat övergrepp mot den andra föräldern, barnet eller något syskon till barnet, bör domstolen också vara särskilt försiktig med att acceptera eller verka för en samförståndslösning.²³

¹⁷ Prop. 2005/06:99 s. 104.

¹⁸ Prop 1986/87:89 s. 110 ff och 207 ff.

¹⁹ SFS 2006:459.

²⁰ 6 kap. 18 § FB.

²¹ Det finns stora likheter mellan remissärendena och de samarbetsamtal som äger rum efter initiativ från föräldrarna. I den fortsatta framställningen fokuseras på remissärendena.

²² 6 kap. 18a § FB.

²³ Prop. 2005/06:99 s. 104.

3 Samarbetssamtal

3.1 Bakgrund

Samarbetssamtal som en metod att lösa vårdnads- och umgängestvister tillkom i början av 1970-talet. Metoden introducerades med barnets bästa för ögonen. Tanken var att uppmana föräldrar till att samarbeta i en positiv anda när det gällde barnet och att i princip alla beslut skulle fattas i samförstånd.²⁴ Meningen var att föräldrarna därigenom själva skulle lösa sina tvister istället för att behöva gå till domstol.²⁵

Från början var samarbetssamtal en tjänst som bara vissa kommuner erbjöd utan att det var specifikt lagreglerat.²⁶ I propositionen till 1991 års ändring i föräldrabalken uttalades att samarbetssamtal var en verksamhet som kommunerna inlett under senare år för att vid skilsmässokonflikter och i liknande situationer hjälpa föräldrarna att bearbeta sina motsättningar och att i samförstånd försöka få fram hållbara lösningar. Rapporter från socialstyrelsen visade på att i de fall som samarbetssamtal påbörjades innan ett domstolsförfarande inletts så kunde föräldrarna i närmare 80 procent av ärendena enas och därmed också undvika en rättslig tvist. Även samarbetssamtal som inleddes efter det att en tvist vid domstolen inletts, så kallade remissärenden, hade en hög enighetssiffra. I mer än hälften av remissärendena kunde föräldrarna enas. Med så effektiva siffror kunde betydelsen och värdet av samarbetsamtalen inte ifrågasättas och det ansågs därför finnas goda skäl för att lyfta fram samarbetssamtalen som en modell för lösning av vårdnads- och umgängestvister. Det fanns också starka skäl både ur den enskildes och ur det allmännas synvinkel att ge alla föräldrar en möjlighet att genomföra samarbetssamtal.²⁷ Sedan den 1 mars 1991 har kommunerna varit skyldiga att erbjuda föräldrar en möjlighet till samarbetssamtal.²⁸ Detta genom regler i socialtjänstlagen.²⁹ Även domstolen fick genom lagändringen år 1991 rätt att uppdra åt socialnämnden eller något annat organ att anordna om samarbetssamtal föräldrarna emellan. Innan hade domstolen enbart möjligheten att vilandeförklara målet om föräldrarna inlett samarbetssamtal. För att samarbetssamtal skulle kunna genomföras efter det att ett mål anhängiggjorts vid domstolen krävdes att någon av föräldrarna begärde vilandeförklaring av målet och att domstolen fann att fortsatta samtal kunde anses vara till nytta. Anledningen till det var att det ansågs som önskvärt att alla möjligheter att åstadkomma en samförståndslösning togs till vara.³⁰

²⁴ Prop. 1997/98:7 *Vårdnad, boende och umgänge* s. 39.

²⁵ Föräldrabalken – En kommentar på Internet 6:18.

²⁶ Ryrstedt, Eva, *Barnets rätt att komma till tals i frågor om vårdnad, boende eller umgänge*, JT 2005/06. s. 304 f.

²⁷ Prop. 1990/91:8 *Om vårdnad och umgänge* s. 27 f.

²⁸ Prop. 1997/98:7 s. 40.

²⁹ Ursprungligen genom 12a § och sedermera 5 kap. 3 §, första stycket SoL.

³⁰ Prop. 1990/91:8 s. 29.

Den nuvarande regleringen som finns i 6 kap. 18 §, första stycket FB tillkom genom lagstiftning 1998. Den innehåller en erinran om att föräldrar har en möjlighet att få hjälp att nå enighet i frågor om vårdnad, boende och umgänge och hänvisar också till regleringen i socialtjänstlagen. Syftet med samarbetsamtalen uttrycks direkt i lagtexten, det är att nå enighet mellan föräldrarna i mål om vårdnad, boende och umgänge. Meningen är alltså att samarbetsamtalen ska leda fram till en överenskommelse mellan föräldrarna. Med bestämmelsen vill lagstiftaren markera att föräldrarna i första hand bör försöka lösa sin konflikt i samförstånd innan de vänder sig till domstol med sin tvist. Dock finns det inte något som hindrar att föräldrarna inleder eller fortsätter samarbetsamtalen sedan en tvist börjat handläggas vid domstol.³¹ Meningen med lagändringen var att öka samarbetsamtalens tillgänglighet och kvalitet. Ansvaret för att informationen om möjligheten till samarbetsamtalen når ut till berörda föräldrar lades då på socialstyrelsen.³² Samarbetsamtalen hade tidigare varit ojämnt fördelade över landet, det var i de små och medelstora kommunerna som flest samarbetsamtal ägde rum i förhållande till antalet invånare. Det ansågs därför vara viktigt att informationen om möjligheterna till samarbetsamtal fanns tillgänglig och spreds bland berörda föräldrar.³³ Genom lagändringen 1998 ändrades även domstolens möjligheter att initiera samarbetsamtal genom att bestämmelsen nu även omfattar boendet. Ändringen beror på att domstolen vid gemensam vårdnad nu även kan besluta om boendet.³⁴

3.2 Användning

Samarbetsamtal definieras i propositionen till 1991 års förändringar i föräldrabalken. Med samarbetsamtal menas samtal där föräldrarna under sakkunnig ledning försöker resonera sig fram till en gemensam syn på frågor om vårdnad, boende och umgänge. Målet för samarbetsamtalen är att föräldrarna gemensamt ska komma fram till samförståndslösningar. Även om syftet med en samförståndslösning mellan föräldrarna inte uppnås, kan föräldrarna genom samtalen få större förståelse för varandras synpunkter och lära sig att hantera sina konflikter på ett sådant sätt att det inte går ut över barnen. Samarbetsamtalen ska i första hand uppfattas som ett instrument för föräldrarna att gemensamt och i samråd själva besluta om vårdnad, boende och umgänge.³⁵ I en bok som socialstyrelsen gett ut definieras samarbetsamtal som strukturerade samtal med föräldrar som i samband med eller efter separation är oeniga om hur de ska lösa frågor kring vårdnad, boende och umgänge. Syftet är att hjälpa föräldrarna att träffa överenskommelser kring barnet utifrån barnets behov och eventuella önskemål. När separerade föräldrar behöver hjälp att hantera olika

³¹ Prop. 1997/98:7 s. 122.

³² Prop. 1997/98:7 s. 39.

³³ Prop. 1997/98:7 s. 39 f.

³⁴ Prop. 1997/98:7 s. 122.

³⁵ Prop. 1990/91:8 s. 27 f.

svårigheter och konflikter i sitt föräldraskap är samarbetsamtal en väg för att de gemensamt ska kunna komma fram till vad som är till barnens bästa. Samtalen är till för att underlätta samförståndslösningar så att föräldrarna kan lösa sina tvister utanför domstol. Målet är dels att de ska kunna enas i frågor kring barnen, dels att förbättra sin förmåga att samarbeta som föräldrar.³⁶

Det är vanligt att föräldrarna själva väljer att vända sig till kommunen för att få hjälp med att nå en överenskommelse. Efter det att talan väckts vid tingsrätten kan domstolen remittera ärendet vidare till socialnämnden i syfte att föräldrarna ska kunna komma överens. Rätten kan då förklara att målet ska vila under viss tid. Samma sak gäller om samarbetsamtal redan har inletts och fortsatta samtal kan antas vara till nytta.³⁷ Möjligheten för domstolen att förordna om samarbetsamtal förutsätter i och för sig inte att det föreligger samtycke från föräldrarnas sida, utan ska meddelas så snart som det kan antas tjäna något syfte.³⁸ Däremot kanske inte samarbetsamtalen blir särskilt effektiva om de genomförs utan att föräldrarna deltar frivilligt i dem. Det finns inte någon sanktionsmöjlighet för att få föräldrarna att delta i samtalen.³⁹ Men den förälder som utan skäl vägrar att delta i samarbetsamtalen kan härigenom ge prov på bristande vilja att se till barnets bästa.⁴⁰ De flesta föräldrar kommer antagligen ställa upp på samarbetsamtal om domstolen beslutar om det. Om föräldrarna väl kommer i kontakt med personer som är erfarna i relationsbehandling av vuxna och som har särskilda kunskaper om barn och barns behov, kan det finnas goda utsikter för att samtalen ska kunna fylla en viktig funktion. Detta gäller även i de fall där samtalen inte leder till att föräldrarna blir ense i den fråga som tvisten gäller. Mycket kan vara vunnet redan genom att föräldrarna genom samtalen blir uppmärksamma på faran att tvisten kan äventyra barnets välbefinnande.⁴¹

I de fall domstolen förordnar om samarbetsamtal kan man ofta förutsätta att föräldrarnas tvist är allvarlig och mer djupgående än i de fall då föräldrarna själva tar initiativ till samarbetsamtal. För att undvika att föräldrarna "låses fast" i sina positioner när de träffas i domstolen är det angeläget att så tidigt som möjligt under handläggningen försöka förmå dem att lösa den aktuella konflikten genom samarbetsamtal.⁴²

³⁶ Socialstyrelsen: *Vårdnad, boende och umgänge - stöd för rättstillämpning och handläggning inom socialtjänstens familjerätt*, Stockholm 2003, s. 108.

³⁷ 6 kap. 18 § FB.

³⁸ Prop. 1997/98:7 s. 40.

³⁹ Ryrstedt s. 306.

⁴⁰ Prop. 1990/91:8 s. 30.

⁴¹ Föräldrabalken – En kommentar på Internet 6:18.

⁴² Sjösten, Mats, *Vårdnad, boende och umgänge*, 2 uppl. Stockholm 2003, s. 161.

3.3 När det är olämpligt

Det krävs, som nämnts ovan, inte något samtycke från föräldrarna för att domstolen ska kunna förordna om samarbetsamtal, men det innebär inte att domstolen alltid ska förordna om sådana samtal. Ett skäl för domstolen att underlåta att ta initiativ till samarbetsamtal kan vara att det står mer eller mindre klart att en av föräldrarna eller båda inte kommer att infinna sig till samtalen. Ett annat skäl kan vara att det redan har förekommit samarbetsamtal men misslyckats och att det på grund av omständigheterna måste antas att nya samtal skulle vara utan verkan. Motivationen att delta i samarbetsamtal är antagligen sämre för de föräldrar som redan deltagit i samarbetsamtal en gång. Dessutom är remissärendena många gånger svårare än sådana där föräldrarna kommer innan det har blivit någon tvist i domstol. Dessa förhållanden talar därför för en viss återhållsamhet när det gäller att förordna om samarbetsamtal i de fallen.⁴³ En sådan försiktighet rekommenderades när skyldigheten för kommunerna att anordna samarbetsamtal infördes.⁴⁴ Om det inte kommer fram några särskilda skäl bör det normalt inte ske något förordnande om samtal i dessa situationer. Den ytterligare tidsutdräkt som det blir fråga om i de fall föräldrarna inte förmår komma till en överenskommelse innebär en förlängd tid av ovisshet mitt i föräldrarnas konflikt för barnet. Det förhållandet att någon förälder är kallsinnig till samarbetsamtal utesluter inte ett förordnande från domstolens sida.⁴⁵

Även i andra situationer kan det vara direkt olämpligt att förordna om samarbetsamtal. En sådan situation kan vara då en förälder har misshandlat eller på annat sätt förgripit sig mot den andra föräldern eller något syskon till barnet. De risker som samarbetsamtalen i det enskilda fallet kan innebära har berörts av Kvinnovaldskommissionen⁴⁶. Kommissionen pekar på att en misshandlad kvinna löper stor risk att utsättas för ytterligare våld, om hon tillsammans med mannen deltar i familjerådgivning. Vidare framhåller kommissionen att familjerådgivning kan leda till att våldet från mannens sida trappas upp. Samarbetsamtalen liknar familjerådgivningen, och som kommissionen påpekar har det i olika sammanhang manats till stor försiktighet även i fråga om samarbetsamtal när det finns misstankar om misshandel.⁴⁷

Det kan i vissa fall där övergrepp har förekommit vara bra om föräldrarna kan mötas och under sakkunnig ledning ges tillfälle att diskutera igenom barnets situation. Man bör se till omständigheterna i det enskilda fallet om det är lämpligt med samarbetsamtal eller ej. Det är upp till domstolen att göra den bedömningen. Både socialtjänsten och domstolen bör dock vara observanta på om det finns våld med i bilden. Om samarbetsamtal sker

⁴³ Sjösten, s. 154.

⁴⁴ Prop. 1990/91:8 s. 30.

⁴⁵ Sjösten s. 154 f.

⁴⁶ Bet. *Kvinnofrid* (SOU 1995:60).

⁴⁷ Sjösten, s. 155 och Prop. 1997/98:7 s. 40.

efter att det förekommit våld ställer det stora krav på både föräldrarna och samtalsledarna.⁴⁸ Det är mycket viktigt att den som leder samarbetsamtalen är lyhörd för båda föräldrarnas erfarenheter och synpunkter och det kan också vara lämpligt med enskilda samtal antingen med en eller båda föräldrarna.⁴⁹ För att kunna identifiera de kvinnor eller män som har varit utsatta för våld, hot, kontroll eller någon annan kränkande handling inom familjen bör samtalsledaren ställa frågor om detta. Skulle det då komma fram något som tyder på något liknande bör samtalsledaren erbjuda föräldrarna enskilda samtal för att kunna göra en bedömning om och hur fortsatta samtal ska genomföras. Gör samtalsledaren bedömningen att det inte är lämpligt med samarbetsamtal bör föräldrarna informeras om samtalsledarens bedömning.⁵⁰ Anser samtalsledaren att samarbetsamtalen kan genomföras måste de arrangeras så att en förälder som utsatts för våld eller andra övergrepp kan känna sig trygg i samband med samtalen.⁵¹ Det är också viktigt att en förälder som har ett godtagbart skäl att inte vilja delta i samtalen, till exempel en förälder som har anledning att känna fruktan för sin säkerhet inte känner sig tvingad att delta av rädsla för att han eller hon ska anses sätta det egna intresset före barnets.⁵² Uppger en förälder att det har förekommit våld eller hot, bör samtalsledaren alltid göra en bedömning av vilka säkerhetsåtgärder som behövs vid samtalen. Bedömer samtalsledaren att den ena föräldern enbart använder samtalen för att försöka fortsätta kontrollera den andra föräldern eller att få tillfälle att träffa denne, bör de avslutas. Samtalsledaren bör då kartlägga i vilken utsträckning som barnet har bevittnat våld eller andra övergrepp eller annan kränkande behandling och hur barnet har reagerat på detta. Om barnet självt har blivit utsatt bör också kartläggas. Även föräldrarnas syn på barnets behov av stöd bör utredas.⁵³ Ytterst måste det bli beroende av omständigheterna i det enskilda fallet om domstolen i de fall som nu behandlats ska ta initiativ till samarbetsamtal eller inte. Det är emellertid viktigt att domstolarna och socialtjänsten är medvetna om och observanta på att det kan finnas våld med i bilden.⁵⁴

3.4 Samtalsledaren och uppdraget

Det vanligaste är att föräldrarna träffar två samtalsledare, dessa är oftast kvinnor.⁵⁵ Bente och Gunnar Öberg rekommenderar att med tanke på den svåra konflikt som dessa familjer har anses det vara nödvändigt med två samtalsledare. Är samtalsledaren ensam finns en risk att den smittas av föräldrarnas hopplöshet eller blir partisk, med två personer undviks det. Det är en fördel om de båda samtalsledarna har någorlunda gemensamma

⁴⁸ Prop. 1997/98:7 s. 40 f.

⁴⁹ Prop. 1990/91:8 s. 30 f.

⁵⁰ SOSFS 2003:14 s. 4.

⁵¹ Sjösten s. 155 f.

⁵² Prop. 1990/91:8 s. 30 f.

⁵³ SOSFS 2003:14 s. 4.

⁵⁴ Sjösten s. 155.

⁵⁵ Sjösten s. 162 f.

värderingar och lätt för att samarbeta. Det anses som en fördel om samtalsledarna är en man och kvinna eftersom det kan ge balans mellan könen, men på grund av bristen av män inom yrkesgruppen går det inte att kräva det. Det är ändå bättre att vara två oavsett kön än att arbeta ensam.⁵⁶ Frågan om antalet samtalsledare bör bedömas efter omständigheterna i det enskilda fallet. Två samtalsledare ska förbehållas de riktigt komplicerade ärendena.⁵⁷ Om det skulle vara så att det blir antingen två män eller två kvinnor som kommer att hålla i samarbetsamtalen bör föräldrarna tillfrågas om de vill att samarbetsamtalen ska ske med en ledare eller med två. Det centrala för samarbetsamtalens utgång beror emellertid inte på antalet samtalsledare utan på den enskilde samtalsledarens kompetens och förmåga.⁵⁸

I förarbetena framhålls vikten av att den personal som arbetar med frågor om vårdnad, boende och umgänge har hög kompetens.⁵⁹ I en undersökning som Rejmer har gjort understryker många advokater och domare att samtalsledarnas kompetens är direkt avgörande för samarbetsamtalens utfall. En oerfaren samtalsledare kan till exempel leda till att konflikten mellan föräldrarna fördjupas.⁶⁰ Samtalsledarna inom socialtjänsten bör normalt vara erfarna socionomer med lämplig vidare- och fortbildning. Det är en fördel om samtalsledarna har tillgång till regelbunden handledning för att erbjudas kontinuerliga råd och stöd i arbetet, både om dess innehåll och metod.⁶¹ I propositionen till 1998 års ändringar konstaterades att för att samtalen även i fortsättningen ska utmynna i goda resultat är det angeläget att den kompetens som finns hos den personal som arbetar med samarbetsamtalen vidmakthålls. För att kunna upprätthålla och utveckla kompetensen krävs både utbildning och en möjlighet att praktisera samarbetsamtal med en viss regelbundenhet.⁶²

Enligt Sjösten bör ett beslut om samarbetsamtal enbart innehålla ett förordnande om samarbetsamtal och inte innehålla något direktiv om inriktningen av samtalen. Det saknas en uttrycklig regel som ger domstolen möjlighet att ge vissa riktlinjer vad gäller beslut om samarbetsamtal, som det finns när det gäller vårdnadsutredningar. JO⁶³ har med bakgrund av det uttalat att det ligger närmast till hands att dra slutsatsen att lagstiftaren inte har avsett att domstolen ska kunna styra inriktningen av samarbetsamtalen. Det finns även goda sakskalet mot att domstolen lämnar sådana direktiv. Sannolikheten för att samtalen leder till det önskade resultatet är större om samtalen är förutsättningslösa. Parterna behöver då inte känna att de redan

⁵⁶ Öberg, Gunnar och Bente, *Samarbetsamtal – en väg till fortsatt föräldraskap*, Stockholm 2006, s. 16 f.

⁵⁷ Prop. 1997/98:7 s. 42.

⁵⁸ Sjösten s. 163 f.

⁵⁹ SOU 1979:63 *Barnets rätt 2 Om föräldraansvar m.m.* s. 97.

⁶⁰ Rejmer, Annika, *Vårdnadsvister – en rättssociologisk studie av tingsrätts funktion vid handläggning av vårdnadskonflikter med utgångspunkt från barnets bästa*, Lund 2003, s. 106.

⁶¹ Sjösten s. 164.

⁶² Prop. 1997/98:7 s. 42.

⁶³ 1995/96:JO1 s. 74 (bil. 3).

från början är låsta vid någon viss lösning, och dessutom kan socialtjänsten genomföra samtalen på det sätt som framstår som lämpligast i varje enskild situation. Direktiv från domstolens sida avseende inriktningen av samtalen kan även, på ett annat sätt än beträffande direktiv vid en vårdnadsutredning, ge ett intryck av att denna redan har tagit ställning i den tvistefråga som samarbetsamtalen ska avse och domstolen kan därmed få sin opartiskhet ifrågasatt. Domstolen kan vid samarbetsamtal inte heller besluta att barnets vilja ska utredas. Även det följer av att det saknas en uttrycklig regel som ger domstolen en möjlighet att besluta om riktlinjer för samarbetsamtalens utförande.⁶⁴

Syftet med regeln om samarbetsamtal är att bana väg för en lösning i samförstånd vad gäller frågor om vårdnad, boende och umgänge. Ett initiativ från domstolens sida om samarbetsamtal bör därför i tiden ligga före ett beslut om vårdnadsutredning. Domstolen bör enligt Sjösten inte ta ett ställningstagande till frågan om en eventuell vårdnadsutredning förrän efter det att möjligheten att lösa föräldrarnas tvist genom samarbetsamtal prövats. Om det redan i beslutet om samarbetsamtal skulle finnas ett ställningstagande för en vårdnadsutredning kan det inträffa att samarbetsamtalen endast blir en åtgärd på vägen mot utredningen och att samarbetsamtalen då inte får den betydelse det ska ha.⁶⁵

3.5 Utformning

De allra flesta samarbetsamtal utförs i kommunens regi. Väntetiden från det att frågan om samarbetsamtal väcks till det att det kommer igång kan variera, men det bör inte dröja mer än tre veckor. Antalet träffar varierar, det kan vara allt mellan en och fem träffar men undantagsvis även fler. En gång i veckan äger samarbetsamtalen rum eller en gång var fjortonde dag. Det varar cirka en och en halv timme varje gång.⁶⁶

Samarbetsamtal kan ses som en kort insats för att hjälpa föräldrar att lägga sina egna konflikter åt sidan och istället sätta barnet i fokus. Meningen med samarbetsamtalen är inte att hjälpa paret att bearbeta situationen, utan det är föräldraskapet som samtalen gäller och inte separationen och vad som orsakade den. Samarbetsamtalen ska vara framåtblickande och med fokus på vad som komma skall, inte på det som har skett. Föräldrarna uppmanas att se till nutid, framtid och barnets bästa.⁶⁷

Samtalsledaren bör inleda med att berätta vilket syfte samtalen har. Denne bör också informera om samtalens inriktning och karaktär samt vilken sekretess som kommer att gälla för de uppgifter som kommer fram genom samtalen.⁶⁸ Samarbetsamtal har tre olika faser, öppningsfasen,

⁶⁴ Sjösten s. 156 ff.

⁶⁵ Sjösten s. 156 f.

⁶⁶ Sjösten s. 162 f.

⁶⁷ SoS-rapport 2000:7 s. 33.

⁶⁸ SOSFS 2003:14 s. 3.

förhandlingsfasen och avslutningsfasen. Öppningsfasen kommer först och består till stor del av ett kommunikationsmönster där föräldrarna pendlar mellan att anklaga och försvara sig. Samtalsledaren har som uppgift att försöka bryta detta kommunikationsmönster, samtidigt som samtalsledaren också måste försöka förhålla sig neutral. Efter öppningsfasen kommer förhandlingsfasen. Samtalsledaren är där mer aktiv och försöker skapa en grund för en överenskommelse mellan föräldrarna om vårdnad, boende och umgänge, som gagnar barnen. I den tredje och sista fasen, avslutningsfasen, är målet att föräldrarna ska komma fram till en överenskommelse. Överenskommelsen ska vara en sammanjämkning av barnens behov och de vuxnas önskemål.⁶⁹ Samarbetssamtalen uppfattas först och främst som ett instrument för föräldrarna att gemensamt och i samråd besluta om frågor som gäller vårdnad, boende och umgänge och alltså inte som ett barnets forum.⁷⁰ Om det är så att föräldrarna är på väg att komma fram till en samförståndslösning som enligt samtalsledaren inte är förenlig med barnets bästa, bör samtalsledaren redovisa följderna av förslaget för föräldrarna för att försöka vidga deras förståelse för barnet och dess situation. Gör samtalsledaren bedömningen att fortsatta samtal inte kan hjälpa föräldrarna att lösa frågorna om vårdnad, boende och umgänge bör föräldrarna informeras om detta och samtalen avslutas.

Det finns inte någon enhetlig metod för samarbetssamtal.

Familjerättsenheter runtom i landet använder och utvecklar olika metoder och synsätt när det gäller samarbetssamtal, utifrån olika förutsättningar vad gäller till exempel resurser, kompetens och erfarenhet. Det finns olika modeller för samarbetssamtal och det är nödvändigt med tanke på föräldrarna och deras behov. I Socialstyrelsens publikation "Vårdnad, boende och umgänge. Stöd för rättstillämpning och handläggning inom socialtjänstens familjerätt" ges exempel på vad som kan känneteckna och ingå i samtalen och vad föräldrarna kan få ut av dem.⁷¹

- Samtalen har tydlig struktur.
- Samtalen har fokus på barnens behov, inte på föräldrarnas krav.
- Samtalen försöker sätta ord på separationskrisen.
- Samtalen ger båda parter bekräftelse.
- Samtalen har en tydlig handlings- och uppgiftsorientering.
- Samtalen uppmärksammar och stoppar destruktiv upptrappning av ömsesidiga anklagelser.
- Samtalen identifierar och synliggör föräldrarnas gemensamma intentioner som just föräldrar.
- Samtalen lyfter fram parternas ansvar och kompetens som föräldrar.
- Samtalen tar upp vad det betyder för barnen att få behålla sitt nätverk.

⁶⁹ Se Ryrstedt s. 310 med vidare hänvisning till SoS-rapport, Samarbetssamtal – Socialt arbete med föräldrar, 2000:7, s. 34, 39, 42-43, 50.

⁷⁰ Prop. 1990/91:8 s. 27 f.

⁷¹ Socialstyrelsen: *Vårdnad, boende och umgänge - stöd för rättstillämpning och handläggning inom socialtjänstens familjerätt*, s. 114 ff.

- Föräldrarna får hjälp att hantera känslor av vanmakt.
- Föräldrarna får hjälp att tala med varandra - inte om varandra.
- Föräldrarna får hjälp att förhandla, att ge och ta samt ta in barnet och den andras perspektiv.
- Föräldrarna får hjälp att se nya valmöjligheter och lösningar.

Samarbetssamtalen syftar till att föräldrarna ska komma överens i frågor som rör barnet. Om föräldrarna skulle ha ett behov av att diskutera ekonomiska frågor får det primärt tillgodoses på något annat sätt. Vem som ska bo kvar i den gemensamma bostaden kan ibland huvudsakligen vara en ekonomisk fråga, och det bör inte finnas någon skyldighet att ta upp den i samarbetssamtalen. Frågan har emellertid också ett nära samband med frågan om hur vårdsnaden om barnen och hur barnens boende bäst ska ordnas. Det kan av naturliga skäl därför vara så att man också kommer in på frågan om vem som ska bo kvar i bostaden under samarbetssamtalen. Det finns då inte något som hindrar det. Om frågan ska tas upp får bero på dess koppling i det enskilda fallet till de frågeställningar rörande vårdnad, boende och umgänge som är tvistiga.⁷²

3.6 Barnets roll

Barnets bästa är det som i första hand ska styra avgöranden om vårdnad, boende och umgänge.⁷³ Men det finns inte någon uttrycklig regel som säger att barnet ska komma till tals i samarbetssamtalen.⁷⁴ Samarbetssamtalen är i första hand ett instrument för föräldrarna att gemensamt och i samråd besluta om vårdnad, boende och umgänge. Det behov som barnet har att få tala med någon utomstående ska primärt tillgodoses på något annat sätt.⁷⁵ Samarbetssamtalen syftar till att föräldrarna ska bli eniga i frågor om vårdnad, boende och umgänge. Det är då mindre lämpligt att den som anordnar samarbetssamtal också ska ha en uttrycklig skyldighet att utreda barnets inställning.⁷⁶ Men barnet bör ha rätt att komma till tals vid samarbetssamtal mellan föräldrarna. Den utgångspunkt som finns att hänsyn ska tas till barnets vilja gäller inte enbart vid domstolars bedömning utan även vid socialnämndens hantering av frågor om vårdnad, boende och umgänge. Samtalen är först och främst ett sätt för föräldrarna att gemensamt och i samråd enas om vårdnadsfrågorna. Men det blir naturligt att samtalen ändå till stor del handlar om hur frågorna bäst ska ordnas inför framtiden. Om det inte anses vara olämpligt bör barnet därför på något stadium få tillfälle att komma med i samtalen. Detta bör som regel ske när föräldrarna har börjat samarbeta och kan föra konkreta diskussioner i tvistefrågorna.⁷⁷

⁷² Prop. 1997/98:7 s. 45.

⁷³ 6 kap. 2a § FB.

⁷⁴ Prop. 1994/95:224 *Barns rätt att komma till tals* s. 37.

⁷⁵ Prop. 1990/91:8 s. 27 f.

⁷⁶ Prop. 1997/98:7 s. 43.

⁷⁷ Prop. 2005/06:99 s. 47 f.

När bedömningen görs om det är lämpligt att tala med barnet i samband med föräldrarnas samarbetsamtal bör förutom barnets ålder och mognad, även barnets egna behov av att få information och att få berätta om sin situation vägas in i bedömningen. Samtalsledaren bör noga överväga vilket syfte samtalet med barnet ska ha.⁷⁸

3.7 Tiden och redogörelsen

I lagtexten finns det inte någon uttrycklig tidsgräns angiven för hur lång tid samarbetsamtalen får ta. Enligt 6 kap. 18 §, tredje stycket FB kan domstolen besluta om vilandeförklaring av målet när det förordnats om samarbetsamtal. Enligt Sjösten är det dock inte nödvändigt att vilandeförklara målet, eftersom tingsrätten i sitt beslut om samarbetsamtal bör ange när samtalet senast ska redovisas till tingsrätten.⁷⁹ Det är emellertid av största vikt att samtalen och därmed också målets fortsatta handläggning inte drar ut på tiden allt för länge. Det tillgodoses med att domstolen, när de beslutar om samarbetsamtal, bestämmer en tidpunkt då målet ska tas upp på nytt. Det finns inte någon generell tidpunkt för hur lång tid målet ska vilandeförklaras, utan domstolen ges möjlighet att ta hänsyn till de omständigheter som föreligger i det enskilda fallet.⁸⁰ Det borde i allmänhet inte finnas någon anledning att vilandeförklara målet för längre tid än tre till fyra månader.⁸¹ Om det finns ett behov av fortsatta samarbetsamtal, kan tiden förlängas. Förlängning av tiden bör ske i de fall som det kan antas vara till nytta. Detsamma gäller även i det fall domstolen förordnat om samarbetsamtal utan att samtidigt vilandeförklara målet. Om det inte finns något hopp om att föräldrarna ska kunna nå fram till en överenskommelse genom samarbetsamtalen är det dock viktigt att samarbetsamtalen inte tillåts fortsätta.⁸² När det gäller tiden hos familjerätten är det av yttersta vikt att samarbetsamtalen inleds så snart som möjligt efter det att frågan om samarbetsamtal har kommit upp. Samarbetsamtalen bör inledas så snart det är möjligt, det är en viktig fråga för kommunen att se till.⁸³

Det finns inte någon lagstadgad skyldighet för samtalsledaren att redovisa till domstolen vad som har förekommit under samarbetsamtalen. Det ska dock alltid göras någon form av redovisning och den bör ske skriftligen. Om samarbetsamtalen skett under socialtjänstsekretess bör redovisningen innehålla ett besked om att samarbetsamtalen är avslutade och om det lett till en överenskommelse mellan föräldrarna eller inte. Om föräldrarna kommit fram till en överenskommelse är det lämpligt att den redovisas till domstolen. Genom att överenskommelsen redovisas undviks tveksamheter eller diskussioner mellan föräldrarna inför domstolen om vad de egentligen

⁷⁸ SOSFS 2003:14 s. 3.

⁷⁹ Sjösten s. 158.

⁸⁰ Prop. 1997/98:7 s. 41 f.

⁸¹ Prop. 1990/91:8 s. 65.

⁸² Prop. 1997/98:7 s. 41 f.

⁸³ Prop. 1997/98:7 s. 42.

kommit överens om. Om det är så att samtalen inte har lett till någon överenskommelse kan det vara lämpligt att samtalsledarna tar ställning till om en vårdnadsutredning kan anses vara nödvändig. Om det gjorts olika försök till umgänge kan redogörelsen också innehålla uppgifter om det. När det gäller information rörande parternas ståndpunkter finns det enligt JO⁸⁴ skäl att iaktta försiktighet med att lämna uppgifter till domstolen. Föräldrarna kan om de själva önskar i den omfattning som de själva vill föra fram det till domstolen. Det kan då inte uteslutas att föräldrarna lämnar andra uppgifter om vad som har förekommit under samarbetsamtalen än de som tidigare nämnts. Sådant uppgiftslämnande kan bli aktuellt när det är fråga om information som kan ha avgörande betydelse för att en fråga om vårdnad, boende och umgänge ska kunna avgöras efter vad som är bäst för barnet, till exempel att en förälder inte är beredd att diskutera en särskild fråga, exempelvis vårdnaden. Intresset av att en tvist avgörs efter vad som är bäst för barnet bör i ett sådant fall väga tyngre än eventuella tvivel om sekretesslagstiftningen medger att uppgifter om föräldrarnas ståndpunkter lämnas till domstolen. Har föräldrarna träffat en överenskommelse om de frågor som tvisten avser, är denna vanligen överensstämmande med barnets bästa, varför det i ett sådant fall inte annat än undantagsvis finns anledning att överväga att lämna ut några uppgifter om vad föräldrarna berättat under samarbetsamtalet. I de fall socialnämnden ger in en överenskommelse mellan föräldrarna till tingsrätten, är det lämpligt att samtalsledaren anger sin uppfattning om överenskommelsen är till barnets bästa. När det gäller samarbetsamtal som förts under familjerådgivningssekretess får uppgifter från samtalet lämnas ut endast om det föreligger ett uttryckligt samtycke därtill. I dessa fall kan meddelandet till domstolen således innehålla endast en underrättelse om att samarbetsamtalet är avslutat och om föräldrarna har träffat någon överenskommelse eller ej. Har samtalet inte lett till någon överenskommelse kan meddelandet innehålla ett uttalande om det kan vara lämpligt med en vårdnadsutredning. De ovan beskrivna situationerna tar sikte på de fall samtalsledarna själva ska ta ställning till i vilken omfattning ett samarbetsamtal ska redovisas till domstolen. Medger föräldrarna att vad som framkommit får lämnas ut, kan samtalsledarna helt avgöra vilken omfattning som redogörelsen ska ha och vad den ska innehålla. I ett sådant läge är det möjligt att redovisningen ställs samman efter en diskussion tillsammans med föräldrarna.

3.8 Ersättning

Kommunen får enligt 8 kap. 3b §, första stycket Kommunallagen (1991:900)⁸⁵ ta ut avgifter för tjänster och nyttigheter som de tillhandahåller. Är kommunen skyldig att tillhandahålla tjänsterna eller nyttigheterna får den bara ta ut avgift om det finns särskilt lagstöd för det.⁸⁶ Samarbetsamtal nämns inte särskilt i 8 kap. 1-2 §§ SoL som en tjänst där

⁸⁴ JO 1994/95:JO1 s. 506 (bil. 3).

⁸⁵ Kommunallagen (1991:900) förkortas nedan KL.

⁸⁶ 8 kap. 3b §, andra stycket KL.

kommunen får ta ut avgift, vilket borde betyda att samtalen bör vara kostnadsfria.⁸⁷

3.9 Sekretess

Bestämmelser om sekretess enligt socialtjänstens område finns i 7 kap. 4 § Sekretesslagen (1980:100)⁸⁸. Inom socialtjänsten gäller sekretess för uppgifter om enskildas personliga förhållanden, om det inte står klart att uppgifterna kan röjas utan att den enskilde eller någon honom eller henne närstående lider men, så kallad socialtjänstsekretess. Med socialtjänst menas bland annat verksamhet som enligt lag handhas av socialnämnden Socialtjänstsekretess gäller vid till exempel vårdnadsutredningar⁸⁹. Inom den kommunala familjerådgivningen gäller sekretess för uppgifter som en enskild har lämnat i förtroende eller som har inhämtats i samband med rådgivningen, så kallad familjerådgivningssekretess. Sekretessen är i dessa fall absolut. Uppgifter är alltså hemliga oavsett om det skulle vara till men för den enskilde eller inte om de kom ut. Bestämmelserna innebär att familjerådgivaren inte kan delta i en vårdnadsutredning om inte den enskilde efterger sekretessen⁹⁰. Familjerådgivningen har till syfte att bearbeta samlevnadskonflikter i parförhållanden och familjer⁹¹. Samarbetssamtalen är däremot inriktade på barnet, inte vuxenrelationerna, och syftar i första hand till att skapa enighet i frågor om vårdnad, boende och umgänge. Det handlar om medling mellan parterna i praktiska frågor.⁹² Det föreligger då inte samma behov av långtgående sekretess som vid familjerådgivning.⁹³ Inom socialtjänsten har man lång erfarenhet av samarbetssamtal, samtalen bedrivs framgångsrikt och tillgängligheten är hög. Dessutom skulle det medföra resursproblem för många kommuner att låta samarbetssamtal ske inom ramen för familjerådgivningsverksamheten. Sekretessen är där absolut och det blir därför i praktiken inte möjligt att låta samtalsledaren göra en efterföljande vårdnads-, boende- eller umgängesutredning. Vilken sekretess som kommer att gälla vid ett samarbetssamtal beror alltså på samarbetssamtalens karaktär. Har samtalen karaktär av familjerådgivning, bör den strängare familjerådgivningssekretessen gälla, medan det i andra fall är tillräckligt med socialtjänstsekretess. Det är viktigt att det före samtalen klargörs vilken inriktning samtalen ska ha och vad som är syftet med dem. Viktigt är också att föräldrarna informeras om samtalsens karaktär och om vilken sekretess som gäller.⁹⁴

⁸⁷ Socialstyrelsen: *Vårdnad, boende och umgänge - stöd för rättstillämpning och handläggning inom socialtjänstens familjerätt*, s. 108.

⁸⁸ Sekretesslagen (1980:100) förkortas nedan SekrL.

⁸⁹ Prop. 1979/80:2 med förslag till sekretesslag m.m. del A s. 180 ff.

⁹⁰ 14 kap. 4 § SekrL.

⁹¹ 5 kap. 3 § SoL.

⁹² Sjösten s. 167.

⁹³ Prop. 1997/98:7 s. 96.

⁹⁴ Sjösten s. 169 f.

4 Medling

4.1 Bakgrund

Tidigare fanns det inte någon möjlighet att i indispositiva tvistemål besluta att parterna skulle inställa sig till ett möte inför en medlare. Möjligheten fanns däremot både i dispositiva tvistemål och i verkställighetsmål. I de dispositiva tvistemålen fanns möjligheten att utse en särskild medlare. Denna kunde i allmänhet gå mycket längre i sina förlikningsförsök än vad den handläggande domaren kunde. I verkställighetsmål fanns också möjligheten för länsrätten⁹⁵ att innan den förordnade om verkställighet eller överflyttning, uppdra åt lämplig person att verka för att den som har hand om barnet frivilligt ska fullgöra vad som åligger honom eller henne, se 21 kap. 2 § FB. Vid diskussioner som Vårdnadskommittén inför 2006 års lagändring fört med familjerättssekreterare, advokater, domare och medlare i verkställighetsmål framkom att medlingsinstitutet i verkställighetsmål på vissa håll i landet utvecklats i riktning mot att få föräldrarna att komma överens i den fråga som verkställigheten gällde. Det framkom också att den sortens verksamhet varit framgångsrik genom att många föräldrar nått samförståndslösningar som också varit hållbara i längden. Men det ansågs inte vara tillfredsställande att medlingsinsatser för att få föräldrarna att komma överens gjordes först på verkställighetsstadiet. Om det finns en möjlighet bör föräldrarna, för barnets bästa, träffa en överenskommelse mellan föräldrarna i ett tidigare skede, redan hos tingsrätten. Dessutom passade medlingsinstitutet, som det hade utvecklats på vissa håll, inte riktigt in i en verkställighetsprocess. Detta eftersom en part som ansökt om verkställighet av ett avgörande har rätt att få en prövning av verkställighetsfrågan. Om det nu fick anses påkallat i det aktuella målet, borde medling lämpligast ske i själva vårdnadsålet. Vårdnadskommittén ansåg därför att det borde införas en möjlighet för tingsrätten att i de fall det ansågs lämpligt, uppdra åt en lämplig person att försöka få föräldrarna att nå en samförståndslösning som är i enlighet med barnets bästa.⁹⁶

Den 1 juli 2006 infördes därför en del ändringar i Föräldrabalken. De infördes i syfte att förstärka barnperspektivet. Man ville också betona vikten av samförståndslösningar och bestämmelsen i 42 kap. 17 § RB ändrades till att även gälla de indispositiva tvistemålen. Domstolen ska nu aktivt verka för att föräldrarna når en samförståndslösning som är till barnets bästa.⁹⁷ Detta när det anses som lämpligt med hänsyn till målets beskaffenhet och övriga omständigheter. I regeln står det att domstolen i första hand ska försöka få föräldrarna att nå en samförståndslösning. När det gäller vårdnadsfrågor hade lagstiftningen sedan en lång tid präglats av en strävan efter samförståndslösningar. Man hade utformat regelsystemet på olika sätt

⁹⁵ Verställighetsfrågor handläggs nu av tingsrätten, se 21 kap. 1 § FB.

⁹⁶ SOU 2005:43 s. 261 f.

⁹⁷ Prop. 2005/06:99 s. 1 f.

för att föräldrarna skulle kunna nå enighet i frågor som rör barnen. En allmän utgångspunkt var att samförståndslösningar antogs vara bäst för barnet. Föräldrarna hade också oftast försökt komma överens genom samarbetsamtal innan de gått till domstolen eller att samtalen initierats av domstolen efter att talan hade väckts. Om föräldrarna inte hade lyckats komma överens genom samarbetsamtalen försökte domstolen ändå ofta få föräldrarna att nå en överenskommelse. Det fanns dock inte någon uttrycklig skyldighet i de indispositiva tvistemålen för domstolen att försöka få föräldrarna att komma överens. Frågan hade diskuterats vid tidigare lagstiftningsåtgärder, men hade aldrig lett till lagstiftning. Det ansågs nästan alltid vara värdefullt om föräldrarna kunde komma överens. Om den konflikt som förelåg mellan föräldrarna fick en så hållbar lösning som möjligt skulle det också främja barnet. Kom föräldrarna fram till en samförståndslösning ansågs också chansen vara större att den hölls på längre sikt. Det ansågs också vara bäst för barnet om frågan kunde lösas i samförstånd så att det kunde få lugn och ro i sin tillvaro och få en god kontakt med båda föräldrarna. Det var alltså för barnets bästa som regeln i 42 kap 17 § RB ändrades till att gälla även indispositiva tvistemål.⁹⁸

Bestämmelsen i 6 kap. 18 a § FB tillkom också vid samma tillfälle. Domstolen fick då möjligheten att kunna uppdra åt en medlare att försöka få föräldrarna att komma överens och att nå en samförståndslösning som är förenlig med barnets bästa.⁹⁹ Tidigare fanns det både i dispositiva tvistemål och i verkställighetsmål enligt förädrabalken möjligheter för domstolen att besluta att parterna skulle inställa sig till ett möte inför en medlare. Dock saknades den möjligheten i de indispositiva tvistemålen. De undersökningar som vårdnadskommittén genomfört visade på att den medlingsverksamhet som förekommit i verkställighetsmål hade varit framgångsrik och många föräldrar kom genom medlingsverksamheten fram till gemensamma samförståndslösningar. En förklaring till att medlingsverksamheten nått så stor framgång ansågs bero på att en medlare kunde gå mycket längre i sina försök att nå samförståndslösningar än vad en domare kunde. För barnets bästa hade det därför varit optimalt om medlingsförsöken kunde ske tidigare och att det redan i konfliktstadiet träffades en överenskommelse föräldrarna emellan. Därför infördes möjligheten för domstolen att förordna om medling redan under själva domstolsprocessen.¹⁰⁰

4.2 Användning

Som redovisats för ovan ska domstolen i första hand själv försöka få föräldrarna att nå en samförståndslösning, när detta anses vara lämpligt.¹⁰¹ Lyckas domstolen inte med att få parterna att nå en samförståndslösning och om man bedömer att det ändå finns utrymme för en lösning kan domstolen

⁹⁸ Prop. 2005/06:99 s. 62 f.

⁹⁹ Prop. 2005/06:99 s. 1 f.

¹⁰⁰ Prop. 2005/06:99 s. 63.

¹⁰¹ 42 kap. 17 § RB.

alltså enligt 6 kap. 18 a §, första stycket FB besluta om medling. Meningen med att förordna om en medlare är att en medlare i de flesta fall kan gå längre i sina försök att få parterna att enas än vad domstolen kan. Ett beslut från domstolens sida om medling förutsätter i och för sig inte samtycke från föräldrarnas sida. Det kan dock innebära en del svårigheter för medlaren att utföra sitt uppdrag om det är en förälder som direkt motsätter sig att en medlare utses. Risken är att den personen väljer att inte medverka i medlingen och då uppfylls inte syftet med medlingen.¹⁰²

Det finns som sagt ovan även en möjlighet för föräldrarna att nå enighet genom samarbetsamtal.¹⁰³ Möjligheten att utse en medlare är tänkt att användas framför allt i de fall där samarbetsamtal redan har förekommit, antingen före själva tvisten genom att föräldrarna själva har tagit initiativ till dem, eller under själva tvisten efter beslut av domstolen. Föräldrarna har dock inte lyckats komma fram till en överenskommelse och man trots det gör en bedömning att det finns möjligheter för föräldrarna att nå en samförståndslösning. Möjligheten att förordna om medling bör inte innebära någon ändring vad gäller de kommunala samarbetsamtalen. Domstolens möjlighet att ge uppdrag till en medlare bör istället ses som ett ytterligare sätt att för parterna att få en utomstående persons hjälp med att försöka få en lösning på de tvistiga frågorna.¹⁰⁴

4.3 När det är olämpligt

I de fall där den ena föräldern har gjort sig skyldig till våld eller annat övergrepp mot den andra föräldern, barnet eller något syskon till barnet bör domstolen vara särskilt försiktig med att acceptera eller för den delen verka för en samförståndslösning. Förordnande av en medlare i de här fallen bör alltså noga övervägas.¹⁰⁵

4.4 Medlaren och uppdraget

Det är domstolen som bestämmer vem som ska utses till medlare. I de fall där medling kommer att ske kan det antas att fallet är ovanligt svårt och många gånger kräver att medlaren har en stor erfarenhet eller annars är särskilt kvalificerad. De egenskaper som medlaren bör besitta är att den har en förmåga att sätta barnets bästa i främsta rummet. Medlaren bör också kunna hantera en känslig situation och också kunna vinna förtroende, både hos föräldrarna och hos barnet. Vem som är lämplig att utse som medlare beror främst på målets beskaffenhet. Ibland krävs det att personen har en mera ingående kunskap om den familjerättsliga lagstiftningen. Det kan då till exempel vara lämpligt att utse en erfaren domare eller advokat med

¹⁰² Prop. 2005/06:99 s. 90 f.

¹⁰³ 6 kap. 18 § FB.

¹⁰⁴ Prop. 2005/06:99 s. 64 och 90 f.

¹⁰⁵ Föräldrabalken – En kommentar på Internet 6:18a.

erfarenhet av vårdnadsfall som medlare. I andra fall kanske det är mer lämpligt med en familjerättssekreterare eller en socialkonsulent.¹⁰⁶ Om en familjerättssekreterare förordnas som medlare är det viktigt att det inte finns risk för en jävsituation med hänsyn till om det tidigare gjorts en vårdnadsutredning avseende föräldrarna och barnet eller om det kan komma att bli aktuellt med en vårdnadsutredning i det aktuella målet.¹⁰⁷ Det finns inte något som hindrar domstolen från att anlita en person som tidigare haft uppdrag som medlare i saken eller en anknytande fråga om verkställighet, bara domstolen anses att det är lämpligt. Uppdraget som medlare i tvisten bör också kunna följas av ett medlaruppdrag när det gäller verkställigheten om det finns ett behov av en medlare även där och om det är lämpligt att samma person är medlare även i den delen.¹⁰⁸

Ett beslut om att förordna en medlare får inte överklagas särskilt.¹⁰⁹ Kommer domstolen fram till att medling behövs i det aktuella fallet måste den också kunna komma till stånd oberoende av vad de stridande parterna anser om det. Dock kan förutsättningarna vara svaga eller rent av obefintliga om en utav parterna motsätter sig medling. Motsätter sig en part medling är det stor risk att den inte heller medverkar i den, vilket innebär att det blir svårt att uppfylla syftet med medlingen. Är det en part som motsätter sig medling bör domstolen beakta det när den gör bedömningen av om det är lämpligt med medling eller ej i det enskilda fallet.¹¹⁰

Hur medlarens arbete ska se ut får bedömas från fall till fall. Medlaren i samråd med domstolen gör upp om hur medlingsuppdraget ska se ut. Domstolen kan också lämna närmare anvisningar om hur uppdraget ska fullgöras. Det är medlarens roll att aktivt verka för att samförstånd nås mellan föräldrarna, samtidigt som det är barnets bästa som alltid ska stå i fokus vid medlingen. Ett alternativ för medlaren att finna en samförstånds lösning mellan föräldrarna kan vara att föräldrarna och barnet under en viss bestämd period får pröva ett boende eller ett visst utformat umgänge.¹¹¹

4.5 Utformning

Det finns inte mycket skrivet om hur själva medlingen ska se ut. 2002 års vårdnadskommitté redovisade dock kort i sitt betänkande för hur ett medlingsarbete bör bedrivas. Medlaren måste alltid bedriva medlingen på ett aktivt sätt och alltid låta barnets bästa vara i fokus. Ett sätt att finna samförstånds lösningar mellan parterna kan vara att medlaren, om umgänge mellan förälder och barn inte kommit till stånd under en period, försöker få igång ett försöksumgänge under en kortare period. Detta för att det ska vara

¹⁰⁶ Prop. 2005/06:99 s. 64 och 90 f.

¹⁰⁷ SOU 2005:43 s. 263 ff.

¹⁰⁸ Prop. 2005/06:99 s. 64 och 90 f.

¹⁰⁹ Föräldrabalken – En kommentar på Internet 6:18a.

¹¹⁰ Prop. 2005/06:99 s. 64.

¹¹¹ Prop. 2005/06:99 s. 90 f.

möjligt att göra en utvärdering av umgänget. Det är dessutom viktigt att medlaren tillsammans med parterna noga överväger både tid och plats för ett umgänge. Ett annat sätt kan vara att föräldrar och barn under en närmare bestämd period får pröva på ett boende eller på ett visst sätt utformat umgänge.¹¹²

4.6 Tiden och redogörelsen

Medlarens uppdrag ska som regel vara avslutat inom fyra veckor. Rätten kan dock besluta om förlängning av tiden om det bedöms finnas goda förutsättningar för föräldrarna att nå en samförståndslösning inom en kortare tid.¹¹³

När medlarens uppdrag har avslutats ska han eller hon återkoppla till domstolen genom att lämna en redogörelse över de åtgärder som har vidtagits. Normalt kan redogörelsen begränsas till att innehålla korta uppgifter om vilka möten som har förekommit och vilka andra kontakter som eventuellt har tagits. Parternas eventuella förslag till lösningar eller vilka ståndpunkter som parterna kan ha intagit under medlingsförsöken ska inte finnas med i redogörelsen. Det är viktigt att parterna öppet och med förtroende kan redovisa sina åsikter för medlaren utan en rädsla för att dessa sedan avslöjas.¹¹⁴

4.7 Ersättning

Det är rätten som beslutar om ersättningen till medlaren och den finansieras av allmänna medel.¹¹⁵ Det finns inte någon återbetalningsskyldighet för föräldrarna.¹¹⁶ I 2002 års vårdnadskommittés betänkande konstaterades att det är för att medlingsinstitutet ska vara ett effektivt medel och fylla sitt syfte. Den merkostnad som detta innebär för staten bör kunna kompenseras av de processekonomiska vinsterna som borde följa.¹¹⁷ Medlaren har rätt till skälig ersättning för arbete, tidspillan och utlägg.¹¹⁸ Vad som kan anses som skälig ersättning bedöms med utgångspunkt i faktorer som uppdragets art och omfattning, tidsåtgången för uppdragets utförande och uppdraget svårighetsgrad. Det är domstolen som prövar ersättningsfrågan.¹¹⁹ Ett beslut om ersättning till medlaren kan överklagas särskilt.¹²⁰ En medlare som är anställd inom socialtjänsten kan få ersättning, men anställningsvillkoren kan innebära begränsningar i möjligheten att begära ersättning för uppdraget.¹²¹

¹¹² SOU 2005:43 s. 263.

¹¹³ 6 kap. 18a §, andra stycket FB samt Föräldrabalken – En kommentar på Internet 6:18a.

¹¹⁴ Prop. 2005/06:99 s. 91.

¹¹⁵ 6 kap 18a §, tredje stycket FB.

¹¹⁶ Prop. 2005/06:99 s. 91.

¹¹⁷ SOU 2005:43 s. 264.

¹¹⁸ 6 kap 18a §, tredje stycket FB.

¹¹⁹ Prop. 2005/06:99 s. 91 f.

¹²⁰ 20 kap 11 § FB.

¹²¹ Prop. 2005/06:99 s. 91 f.

5 Analys

5.1 Skillnader

För att kunna reda ut vad det egentligen är som skiljer samarbetsamtal och medling åt diskuteras först de likheter som finns metoderna emellan upp.

Syftet med samarbetsamtal och medling är i princip samma, det bara uttrycks på olika sätt. När det gäller samarbetsamtalen står det i 6 kap. 18 § FB att domstolen kan uppdra att *i barnets intresse anordna samarbetsamtal i syfte att nå enighet mellan föräldrarna*. Ser man sedan till medlingen står det i 6 kap. 18a § FB att rätten får uppdra åt en medlare *att nå en samförståndslösning som är förenlig med barnets bästa*. Meningen är alltså att föräldrarna ska komma överens i frågor som rör vårdnad, boende och umgänge. Sedan får man inte glömma barnet. När det gäller samarbetsamtal uttrycks det genom att samarbetsamtal ska anordnas i barnets intresse. Angående medlingen så uttrycks det genom att medlaren ska försöka få föräldrarna att komma fram till en samförståndslösning som är förenlig med barnets bästa. I 6 kap. 2a § FB står det också, som nämnts ovan, uttryckligen att barnets bästa ska vara avgörande för alla beslut om vårdnad, boende och umgänge.

En tanke som då dyker upp är barnets bästa och portalparagrafen i 6 kap. 2a § FB. Där står det uttryckligen att barnets bästa ska vara avgörande för alla beslut när det gäller frågor om vårdnad, boende och umgänge. Ser man då till både samarbetsamtal och medling så uttrycks det visserligen i lagtexten att både samarbetsamtal och medling ska ske i barnets intresse och med barnets bästa för ögonen, sedan förstärks det också av portalparagrafen om barnets bästa. Trots detta ligger nästan allt fokus på att föräldrarna ska bli eniga och lyckas komma fram till en samförståndslösning. Barnets bästa kommer lite i skymundan, det viktigaste verkar ändå vara att föräldrarna kommer överens. Samförståndslösningen och barnets bästa borde åtminstone ha samma fokus. Det är ändå barnets bästa som är det viktigaste, det tål att upprepas så att man inte glömmet bort barnet i tvisten. Barnet är själva föremålet för tvisten och det är också barnets bästa som ska vara avgörande för alla beslut om vårdnad, boende och umgänge.

En annan likhet mellan samarbetsamtal och medling är att det inte krävs att domstolen har föräldrarnas samtycke för att kunna förordna om det.

Det bör dock påpekas att för att samarbetsamtalen och medlingen ska fungera så krävs det nästan att föräldrarna har samtyckt till det. Om en av föräldrarna eller båda inte vill delta är det svårt att få ut något konstruktivt, av både samarbetsamtalen och medlingen. Däremot bör det beaktas att om någon av föräldrarna inte har någon relevant anledning att inte delta så kan det läggas dem till last genom att de inte kan bortse från sina egna problem och istället se till barnets bästa.

De situationer där det inte anses vara lämpligt att förordna om samarbetsamtal eller medling ser väldigt lika ut. Det är framförallt i de fall där den ena föräldern har gjort sig skyldig till våld eller andra övergrepp mot den andra föräldern, barnet eller något syskon till barnet. Angående förordnandet av medlingen så är det vad som anges. När det gäller samarbetsamtal diskuteras även att domstolen bör vara restriktiv att förordna om samarbetsamtal när det står mer eller mindre klart att en av föräldrarna eller båda inte kommer att infinna sig till samtalen. Ett annat skäl kan också vara att det redan har förekommit samarbetsamtal, men som misslyckats med att få föräldrarna att komma överens. Det finns emellertid inte något som säger att de fall som det diskuteras att vara restriktiv med när det gäller samarbetsamtal inte skulle vara tillämpligt även när det gäller medling. Tanken bakom bör vara likadan vad gäller de både samförståndslösningstinstitut.

Utformningen är speciellt svår att placera, den får dock ligga under likheter. Först och främst för att det både när det gäller samarbetsamtal och medling är relativt fritt för samtalsledaren respektive medlaren att utforma samarbetsamtalen och medlingen som den själv vill. Man bör utforma efter omständigheterna i det enskilda fallet. Det finns inte någon bestämd mall att utgå efter, varken när det gäller samarbetsamtal eller medling, det finns säkert lika många sätt att utforma det på som det finns samtalsledare och medlare. När det gäller samarbetsamtalen finns det i alla fall en del rekommendationer och litteratur att tillgå, medan när det gäller medlingen inte finns något alls.

En annan likhet, som är väldigt stor, är användningsområdet. Både samarbetsamtal och medling ska användas för att få föräldrarna att själva komma fram till lösningar som gäller frågor om vårdnad, boende och umgänge. Det är i samma situationer som samarbetsamtalen och medling ska användas. För att medling ska bli aktuellt är dessutom tanken att samarbetsamtal ska ha skett redan. Det finns inte någon uppdelning att i en del situationer hade samarbetsamtal varit det bästa alternativet och medling i andra.

Sammanfattningsvis är likheterna mellan samarbetsamtal och medling följande:

- Syftet
- Samtycke krävs ej
- När olämpligt
- Utformningen
- Användningsområdet

Det finns även ett antal punkter där samarbetsamtal och medling skiljer sig åt. Här nedanför redogörs för dem.

Samarbetsamtalen och medlingen har olika bakgrund. Samarbetsamtal introducerades i början av 1970-talet med barnets bästa för ögonen. Tanken bakom samarbetsamtalen var att uppmana föräldrar till att samarbeta i en

positiv anda när det gällde barnet och att i princip alla beslut skulle fattas i samförstånd. Meningen var att föräldrarna därigenom själva skulle lösa sina tvister istället för att behöva gå till domstol. Från början var samarbetsamtal bara en tjänst som vissa kommuner erbjöd, men efter att ha sett positiva effekter av dem lyftes de fram som en tvistlösningsmodell och sedan den 1 mars 1991 har kommunerna haft en skyldighet att erbjuda de föräldrar som vill samarbetsamtal. När det gäller medlingen hade det tidigare funnits en möjlighet för domstolen att besluta att parterna skulle inställa sig till ett möte inför en medlare både i dispositiva tvistemål och i verkställighetsmål enligt föräldrabalken. Inför 2006 års lagändring framkom att medlingsinstitutet i verkställighetsmål på vissa håll i landet hade utvecklats i riktning mot att få föräldrarna att komma överens i den fråga som verkställigheten gällde. Andra synpunkter som kommit fram var att den sortens verksamhet varit framgångsrik genom att många föräldrar nått samförståndslösningar som också varit hållbara i längden. Det ansågs inte vara tillfredsställande att medlingsinsatser för att få föräldrarna att komma överens gjordes först på verkställighetsstadiet. Om det finns en möjlighet bör föräldrarna, för barnets bästa, träffa en överenskommelse mellan föräldrarna i ett tidigare skede, redan hos tingsrätten. Dessutom passade medlingsinstitutet, som det hade utvecklats på vissa håll, inte riktigt in i en verkställighetsprocess. Detta eftersom en part som ansökt om verkställighet av ett avgörande har rätt att få en prövning av verkställighetsfrågan. Om det nu fick anses påkallat i det aktuella målet, borde medling lämpligast ske i själva vårdnadsmålet.

Samarbetsamtal har alltså funnits sedan 1970-talet och i början på 1990-talet blev det möjligt för domstolen att förordna om det. Medan medling i mål om vårdnad, boende och umgänge är relativt nytt, det infördes så sent som år 2006. Samarbetsamtalen utvecklades från en frivillig möjlighet för föräldrarna att få hjälp till att även ge domstolen möjlighet att förordna om det. Det har alltså utvecklats från att vara en metod hos socialtjänsten till att vara en möjlighet att få föräldrarna att komma fram till en samförståndslösning i mål om vårdnad, boende och umgänge. Medlingen däremot har gått från att vara tillämplig i dispositiva tvistemål och mål om verkställighet enligt föräldrabalken till att även omfatta mål om vårdnad, boende och umgänge.

En annan skillnad som finns mellan de olika metoderna är när de ska användas. Samarbetsamtal ska användas i de fall det kan antas tjäna något syfte. Det är helt upp till domstolen att ta initiativ till samarbetsamtalen. Om det kan det anses vara motiverat med samarbetsamtal i det enskilda fallet beror på omständigheterna. Finns det en möjlighet för föräldrarna att nå enighet borde det kunna anses vara motiverat. Meningen är att samtalsledaren ska hjälpa föräldrarna att träffa överenskommelser kring barnet utifrån barnets behov och eventuella önskemål. För att medling ska kunna bli aktuellt måste först och främst en samförståndslösning i det aktuella målet anses vara lämpligt med hänsyn till målets beskaffenhet och övriga omständigheter. Om det anses lämpligt att föräldrarna kommer fram till en samförståndslösning i det aktuella fallet ska domstolen, enligt 42 kap.

17 § RB, i första hand själv försöka få föräldrarna att komma fram till en samförståndslösning. Om domstolens försök att få föräldrarna att komma överens misslyckas, men bedömningen görs att det ändå finns utrymme för en samförståndslösning så kan domstolen förordna om medling. Detta för att en medlare många gånger kan gå längre i sina försök att nå en samförståndslösning mellan föräldrarna än vad domstolen kan.

Syftet med samarbetsamtal och medling är lika men när de båda metoderna ska användas skiljer sig ändå åt. Medling är framför allt tänkt att användas i de fall samarbetsamtal redan har förekommit. Detta kan ske antingen innan själva tvisten vid domstolen har inletts eller sedan tvisten anhängiggjorts vid tingsrätten, men där samarbetsamtalen inte har gett önskat resultat. Föräldrarna har inte lyckats komma till en överenskommelse men domstolen gör ändå bedömningen att det finns en möjlighet att föräldrarna ska kunna komma fram till en samförståndslösning. Den bakomliggande tanken med medlingen är alltså att det enbart ska bli aktuellt efter det att samarbetsamtal mellan föräldrarna redan har skett. När möjligheten för domstolen att förordna om medling infördes uttalades att det inte skulle innebära någon ändring vad gäller de kommunala samarbetsamtalen. Medlingen kan alltså ses som ett komplement till samarbetsamtalen. De båda samförståndslösningstinstituterna konkurrerar inte med varandra utan medlingen kan ses som ytterligare ett sätt för parterna att få en utomstående persons hjälp med att försöka få en lösning på de tvistiga frågorna.

När det gäller den som är samtalsledare eller den som är medlare finns det en väsentlig skillnad i vem den eller de här personerna är. Den som håller i samarbetsamtalen är oftast en person som är anställd av kommunen, eftersom det är kommunen som tillhandahåller samarbetsamtalen. Domstolen kan inte välja vem den vill ha som samtalsledare utan det är socialen som tillhandahåller och man får hålla tillgodo med de personer som finns där. Om man ser till förordnandet av en medlare så är det domstolen som bestämmer vem som ska utses till medlare. Det har uttalats att i de fall där medling kommer att ske kan det antas att fallet är ovanligt svårt och många gånger därför kräver att medlaren har en stor erfarenhet eller annars är särskilt kvalificerad. Därför bör medlaren besitta egenskapen att kunna sätta barnets bästa i främsta rummet. Medlaren bör också kunna hantera en känslig situation och också kunna vinna förtroende, både hos föräldrarna och hos barnet. Vem som då kan anses vara lämplig att utse som medlare beror främst på målets beskaffenhet. Mål ser olika ut och därför krävs det också olika personer som medlare. Ibland krävs det att personen har en mera ingående kunskap om den familjerättsliga lagstiftningen. Det kan då till exempel vara lämpligt att utse en erfaren domare eller advokat med erfarenhet av vårdnads mål som medlare. I andra mål kanske det är mer lämpligt med en familjerättssekreterare eller en socialkonsulent. Om det blir en familjerättssekreterare besitter den ju samma kunskap som kunde komma fram genom samarbetsamtalen. Jag har därför svårt att förstå meningen med att förordna en familjerättssekreterare. Enda anledningen skulle i så fall vara att man förordnar någon som är särskilt duktig och har en hög frekvens av samförståndslösningar och som kanske kommer från en annan kommun.

Annars har man redan haft den kompetensen och bör kanske använda möjligheten att förordna om en annan person denna gång.

Det borde vara en fördel att som man kan med medlingen välja vem man vill utse som medlare. Om man kan skraddarsy en person som är lämplig för det här specifika målet eller enbart anlita en ansett duktig medlare så är givetvis chanserna mycket högre att föräldrarna ska kunna komma överens. Det som kan skilja både vad gäller samtalsledare och medlare är kompetensen och hur den är utspridd över landet. I en del kommuner kanske samtalsledarna är välutbildade vad det gäller just samarbetsamtal och har en hög andel samförståndslösningar mellan föräldrarna. Andra kommuner har kanske inte prioriterat samarbetsamtalen och har kanske därför inte lika duktiga samtalsledare och därmed inte heller lika hög frekvens bland samförståndslösningarna. Likaså kan det vara med medlare. Det är naturligt att man använder sig av medlare som finns i närområdet, vilket innebär att det finns olika kompetens att tillgå beroende på vilken del av landet man befinner sig i. Det kan vara ett problem.

Antalet samtalsledare är ytterligare en skillnad mellan de olika metoderna. När det gäller samarbetsamtal har det ansetts positivt att det är två samtalsledare, eftersom två personer iakttar bättre än en. Det beror givetvis på omständigheterna i det enskilda fallet, men det får alltid vara en fördel med två samtalsledare. Vid medling är det enbart en person som utses till medlare.

En annan skillnad är könen på samtalsledarna och medlaren. Samtalsledarna är oftast två kvinnor. Det anses som en fördel om samtalsledarna är en man och en kvinna, eftersom det kan ge balans mellan könen. På grund av bristen av män inom yrkesgruppen är det emellertid svårt att genomföra. Om det skulle vara så att samarbetsamtalen kommer att ske med två kvinnor eller två män bör föräldrarna tillfrågas om de hellre ser att samarbetsamtalen ska ske med endast en samtalsledare. När man ser till medlingen så fokuseras det inte alls på medlarens kön. Där är det förhoppningsvis medlarens kompetens och förmåga som får anses vara avgörande.

Även direktiven från domstolen ser olika ut. Enligt Sjösten bör ett beslut om samarbetsamtal enbart innehålla ett förordnande om samarbetsamtal och inte innehålla något direktiv om inriktningen av samtalen. Det saknas en uttrycklig regel som ger domstolen möjlighet att ge vissa riktlinjer, som det finns när det gäller vårdnadsutredningar, vad gäller beslut om samarbetsamtal. JO¹²² har med bakgrund av det uttalat att det ligger närmast till hands att dra slutsatsen att lagstiftaren inte har avsett att domstolen ska kunna styra inriktningen av samarbetsamtalen. Det finns även goda sakskäl mot att domstolen lämnar sådana direktiv. Sannolikheten för att samtalen leder till det önskade resultatet är större om samtalen är förutsättningslösa. Parterna behöver då inte känna att de redan från början är låsta vid någon viss lösning, och dessutom kan socialtjänsten genomföra

¹²² 1995/96:JO1 s. 74 (bil. 3).

samtalen på det sätt som framstår som lämpligast i varje särskild situation. Direktiv från domstolens sida avseende inriktningen av samtalen kan även – på ett annat sätt än beträffande direktiv vid en vårdnadsutredning – ge ett intryck av att denna redan har tagit ställning i den tvistefråga som samarbetsamtalen ska avse och domstolen kan därmed få sin opartiskhet ifrågasatt. Domstolen kan vid samarbetsamtal inte heller besluta att barnets vilja ska utredas. Även det följer av att det saknas en uttrycklig regel som ger domstolen en möjlighet att besluta om riktlinjer för samarbetsamtalens utförande. När det sedan kommer till medlingen ska det från fall till fall bedömas hur medlarens arbete ska se ut. Medlaren får i samråd med domstolen göra upp om hur medlingsuppdraget ska se ut. Domstolen kan också lämna närmare anvisningar om hur uppdraget ska fullgöras.

Tidsaspekten är en stor skillnad som finns mellan samarbetsamtal och medling. När det gäller samarbetsamtal så finns det inte någon uttrycklig tidsgräns angiven i lagen för hur lång tid samarbetsamtalen får ta. I förarbetena anges det att det emellertid är av yttersta vikt att samtalen och därmed också målets fortsatta handläggning inte drar ut på tiden alltför länge. Det tillgodoses då genom att domstolen när de beslutar om samarbetsamtal ska besluta om vilandeförklaring av målet och ange en tidpunkt för när målet ska tas upp nå nytt. Domstolen har då också möjligheten att ta hänsyn till omständigheter i det enskilda fallet. Det finns enligt förarbetena inte någon anledning att vilandeförklara målet för en längre tid än tre till fyra månader. Därför anses det vara viktigt att samarbetsamtalen inleds så snart som möjligt efter det att frågan om samarbetsamtal har kommit upp. Om det finns ett behov kan också den här tiden för vilandeförklaring av målet förlängas. Det bör ske om det kan antas vara till nytta. Finns det inte något hopp om att föräldrarna ska kunna komma överens är det viktigt att man inte låter tiden för samarbetsamtalen fortlöpa. Ser man till tiden för samarbetsamtal innebär detta att samarbetsamtal tar ganska lång tid. Tre till fyra månader får nämligen anses vara ganska lång tid. När det gäller tiden det tar för medling så finns det direkt uttryckt i lagtexten. Medlarens uppdrag ska som regel vara avslutat inom fyra veckor. Finns det goda förutsättningar för föräldrarna att inom en kortare tid komma fram till en samförstånds lösning kan rätten besluta om en förlängning av tiden. Detta innebär att medling borde få komma till stånd inom allra längst två månader.

Tidsaspekten anser jag vara väldigt viktig när det gäller mål om vårdnad, boende och umgänge. Det är barn det handlar om och det är aldrig bra när deras föräldrar är inblandade i en konflikt. Är föräldrarna inblandade i en konflikt innebär det att barnen också dras in i den. Överlag så tar ett mål om vårdnad, boende och umgänge enligt min mening väldigt lång tid. Först ska det stämmas, det ska komma in svaromål och sedan blir det muntlig förberedelse. Inleds det sedan olika försök till samförstånds lösningar så kan det bli ännu mer utdraget. Samarbetsamtal bör inte ta längre än tre till fyra månader men om det behövs kan tiden förlängas. Det innebär att det kan bli nästan upp till sex månader. Anser man sedan att det också kan vara värt att prova med medling så har vi en månad till, minst och kanske två. Kan bara

föräldrarna komma överens så är det väl inget fel. Tiden med samarbetsamtalen kanske också kan göra att de blir lite mer samarbetsvilliga och kan få lättare att komma överens. Om det nu inte blir så att föräldrarna kan komma överens varken med samarbetsamtal eller medling, då blir det ganska utdraget. Man får dessutom hoppas att det inte fördjupat konflikten ytterligare. Det är ett barn som drabbas, det får man aldrig glömma. Går föräldrarna igenom både samarbetsamtal och medling utan att komma överens är det ganska olyckligt. Det blir en lång tid och sedan väntar en utredning från socialen som också tar lång tid. Om nu föräldrarna bara lyckas komma överens så tycker inte jag att det gör så mycket med tiden. Lyckas de däremot inte med att komma överens eller ännu värre om det dessutom förvärrat konflikten så är det olyckligt att det tar så lång tid och att de dessutom ska behöva delta i två olika samförståndslösningsförsök.

Det som är anmärkningsvärt med tiden för samarbetsamtalen och medlingen är först och främst att samarbetsamtalen tar väldigt lång tid. Tre till fyra månader är en väldigt lång tid. För mig är det svårförståeligt men öven oacceptabelt att det ska behöva ta så lång tid. En process tar redan enligt min mening alldeles för lång tid. Dessutom kan tiden för samarbetsamtalen förlängas. Medlingens tid med en månad och med chans till förlängning om det finns en möjlighet att föräldrarna kan komma överens inom en kort tid får väl anses vara okej. Det andra och allra mest anmärkningsvärda är ändå att det först är meningen att föräldrarna ska genomgå samarbetsamtal och sedan medling. Vilket innebär att om föräldrarna inte lyckas komma överens så dras tvisten ut ungefär ett halvår. Det är inte bra för barnen. Jag anser att det bör finnas en stor försiktighet med att förordna om samarbetsamtal eller medling om läget för en samförståndslösning mellan föräldrarna känns som helt dött. Detta för att inte riskera att dra ut på tvisten i onödan. Givetvis måste man ibland kanske chansa för att försöka få föräldrarna att komma överens det anses ju ändå vara det allra bästa, men man bör kanske tänka efter en extra gång. Om nu föräldrarna lyckas komma överens och lösningen också är hållbar är tiden inte så viktig, men om det inte gör det är tiden enligt min mening ett stort problem.

Vad gäller redogörelsen så skiljer det sig åt mellan de båda samförståndslösningsinstituterna. Efter samarbetsamtalen finns det inte någon lagstadgad skyldighet för samtalsledaren att redovisa till domstolen vad som har förekommit under samarbetsamtalen. Dock ska det alltid göras någon form av skriftlig redovisning när samtalen avslutats. Vad denna innehåller beror på vilken sekretess samarbetsamtalen har skett under. Om samarbetsamtalen skett under socialtjänstsekretess kan mer av vad som skett under samarbetsamtalen redovisats än om de har skett under familjerådgivningssekretess. Har samarbetsamtalen skett under socialtjänstsekretess kan det redovisas för de försök som gjorts och för föräldrarnas inställning. Om samarbetsamtalen däremot har förts under familjerådgivningssekretess får uppgifter från samtalet lämnas ut endast om det föreligger ett uttryckligt samtycke från föräldrarna. När medlarens

uppdrag har avslutats ska han eller hon alltid återkoppla till domstolen genom att lämna en redogörelse över de åtgärder som har vidtagits. Normalt kan redogörelsen begränsas till att innehålla korta uppgifter om vilka möten som har förekommit och vilka andra kontakter som eventuellt har tagits.

När det gäller ersättningen till samtalsledaren respektive medlaren så skiljer det sig åt. I båda fallen finns det inte någon skyldighet för föräldrarna att betala ersättning, men ersättningen ser olika ut beroende på hur de olika samförståndslovningsinstitutionen är uppbyggda. Samarbetssamtalen erbjuds av den kommun där föräldrarna bor. Det är en skyldighet för kommunerna att erbjuda det. Är kommunen skyldig att tillhandahålla tjänsten får den bara ta ut avgift om det finns särskilt lagstöd för det. Samarbetssamtal nämns inte särskilt i 8 kap. 1-2 §§ SoL som en tjänst där kommunen får ta ut avgift, vilket borde betyda att samtalen bör vara kostnadsfria. Alltså får kommunerna stå för de kostnader som det finns för samarbetssamtalen. När det gäller medling ser det lite annorlunda ut. Här är det rätten som utser en medlare som anses vara lämplig i det aktuella fallet. Det är också rätten som beslutar om ersättningen till medlaren och den finansieras av allmänna medel. Medlaren har rätt till skälig ersättning för arbete, tidspillan och utlägg. En medlare som är anställd inom socialtjänsten kan få ersättning, men anställningsvillkoren kan innebära begränsningar i möjligheten att begära ersättning för uppdraget. Det finns inte någon återbetalningsskyldighet för föräldrarna. Meningen med att inte föräldrarna ska behöva betala är för att medlingsinstitutet ska kunna vara ett effektivt medel och fylla sitt syfte. Den merkostnad som detta innebär för staten bör kunna kompenseras av de processekonomiska vinsterna som borde följa.

Jag anser att det är väldigt viktigt att inte kostnaderna för samarbetssamtal och medling läggs på föräldrarna. Om det skulle läggas på föräldrarna tror jag att många skulle dra sig för att dels söka sig till samarbetssamtal innan rättsprocessen och dels vara negativa till samarbetssamtal eller medling inom rättsprocessen. Det är redan tillräckligt dyrt som det är att processa, att lägga ytterligare kostnader på föräldrarna skulle då inte vara skäligt. Skulle det kosta ännu mera pengar än det redan gör skulle det inte gynna föräldrarna och framförallt inte barnet.

När det gäller sekretess och samarbetssamtal så finns det två olika sorters sekretess som kan bli aktuell, socialtjänstsekretess och familjerådgivningssekretess. Familjerådgivningssekretessen är den strängare typen av sekretess och sker samarbetssamtalen med sådan sekretess får inte något av det som sagts yppas, även om det innebär att den enskilde personen inte skulle lida men. När detta kan bli aktuellt är främst om den som har varit samtalsledare kan verkställa en vårdnads-, boende- och umgängesutredning längre fram i processen. Har samarbetssamtalen skett under familjerådgivningssekretess borde det inte gå, men däremot om samtalen skett under socialtjänstsekretess. Vid medlingen finns det inte något att läsa om sekretess. Det borde emellertid inte spela så stor roll, eftersom det när det gäller samarbetssamtalen enbart har betydelse för samtalsledarens medverkan i en eventuell framtida vårdnadsutredning. I de

allra flesta fall borde medlaren inte bli aktuell för det längre fram och det borde därför inte ha någon betydelse där.

De skillnader som finns mellan samarbetsamtal och medling är alltså:

- Bakgrund
- När det ska användas
- Samtalsledaren/medlaren
- Antalet samtalsledare/medlare
- Vikten av samtalsledarens/medlarens kön
- Anvisning från domstolen
- Tiden
- Redogörelsen
- Ersättning
- Sekretess

Efter att ha gjort en genomgång för de likheter och skillnader som finns mellan samarbetsamtal och medling kan jag konstatera att det visserligen finns en hel del skillnader. I grund och botten skiljer det sig ändå inte så särskilt mycket åt när det gäller de väsentliga delarna. Utformningen skiljer sig emellertid inte särskilt mycket åt. Det är fritt fram för samtalsledarna och medlarna att utforma samtalen och medlingen som de själva önskar och vad som kan vara passande i det enskilda fallet. Visserligen skiljer det sig åt angående vem som förordnas till samtalsledare och medlare, men det är ändå inte en så väsentlig skillnad att medlingen skulle få ett försprång och vara lämpligare än samarbetsamtal. Medling kan mer uttryckas som mer av samma sak. Det kan därför vara svårt för domaren att försöka få parterna positivt inställda till medling. När domaren föreslår att föräldrarna kan få hjälp av en medlare måste det finnas något som gör att föräldrarna blir positivt inställda till förslaget. Har domaren emellertid inte något bra argument att framföra utan när föräldrarna frågar vad medling innebär enbart kan säga att det är ungefär detsamma som samarbetsamtal, lite mer av samma sak, så är det klart att föräldrarna inte nappar på det förslaget. Har föräldrarna redan varit med om samarbetsamtal orkar de inte gå igenom i princip samma sak en gång till, även om det har en annan benämning. Min slutsats när det gäller skillnaderna mellan samarbetsamtal och medling är att det visserligen finns en del tekniska skillnader dem emellan, men de är emellertid inte så avgörande att man kan säga att det finns någon stor skillnad mellan de båda samförståndslovningsinstitutionerna. Medlingen kontra samarbetsamtalen kan mer ses som lite mer av samma sak.

5.2 Användning

När det gäller samarbetsamtal har domstolen möjlighet att uppdra åt lämpligt organ att anordna samarbetsamtal och det är helt upp till domstolen att ta initiativ till samtalen. Det krävs varken att föräldrarna begär eller samtycker till samtalen, utan ett förordnande om samarbetsamtal ska

meddelas så snart det kan antas tjäna något syfte. Om det i det enskilda fallet kan anses vara motiverat att förordna om samarbetsamtal beror på omständigheterna. Syftet med samarbetsamtalen är att nå enighet mellan föräldrarna och att de i samförstånd ska komma fram till lösningar som rör frågor om vårdnad, boende och umgänge. Meningen är alltså att hjälpa föräldrarna att träffa överenskommelser kring barnet utifrån barnets behov och eventuella önskemål. Finns det en möjlighet för föräldrarna att komma överens och om syftet kan uppnås bör det finnas skäl att förordna om samarbetsamtal.

När ska då medling användas? Först och främst måste en samförstånds lösning i det aktuella målet ses som lämpligt med hänsyn till målets beskaffenhet och övriga omständigheter. Anses det som lämpligt ska domaren i första hand själv försöka få föräldrarna att komma överens. Misslyckas domaren med det, men bedömningen görs att det ändå finns utrymme för en samförstånds lösning kan domstolen förordna om medling. En medlare kan många gånger gå längre i sina försök att nå en samförstånds lösning mellan föräldrarna än vad domstolen kan. Ett beslut om medling förutsätter i och för sig inte samtycke från föräldrarnas sida, men det kan vara svårt för en medlare att utföra sitt uppdrag om en förälder direkt motsätter sig att en medlare utses.

Medling är alltså framför allt tänkt att användas i de fall då samarbetsamtal redan har förekommit, antingen innan själva tvisten vid domstolen inletts eller efter det. Samarbetsamtalen har emellertid inte gett önskat resultat, föräldrarna har inte lyckats komma till en överenskommelse men domstolen gör ändå bedömningen att det finns en möjlighet att föräldrarna ska kunna komma fram till en samförstånds lösning. Tanken med medlingen är att det enbart ska bli aktuellt efter det att samarbetsamtal mellan föräldrarna redan har skett. Medlingen kan alltså ses som ett komplement till samarbetsamtalen. I förarbetena uttalades att möjligheten att förordna om medling inte bör innebära någon ändring vad gäller de kommunala samarbetsamtalen. Domstolens möjlighet att uppdra åt en medlare att försöka få föräldrarna att komma fram till en samförstånds lösning bör istället ses som ytterligare ett sätt för parterna att få en utomstående persons hjälp med att försöka få en lösning på de tvistiga frågorna. Medlingen kan kanske också ses som den sista utvägen som finns att ta till för att få föräldrarna att komma fram till en samförstånds lösning. Ger medlingen inte ett positivt resultat återstår endast för domstolen att genom dom fatta beslut.

Tanken bakom medlingen är att den ska komma ifråga först sedan det redan har skett samarbetsamtal. Medlingen är en sista chans att få föräldrarna att komma överens. Intressant är då egentligen frågeställningen vad är tanken att kunna uppnå bättre med medlingen? Vad kan den egentligen åstadkomma som inte samarbetsamtalen kan? Det är en svår fråga. Det enda man kan utläsa är att medlingen kan ses som ett komplement till samarbetsamtalen. Medlingen är den sista utvägen att ta till innan det blir dags att sätta ut målet till huvudförhandling. Tanken är då kanske att det är medlingen som ska få föräldrarna att komma överens. Men vad har

medlingen för annorlunda som inte samarbetsamtalen har? Varför har man då inte valt att lägga medlingen tidigare i processen? Om man hyser sådant hopp om att medlingen ska få föräldrarna att komma överens borde det inte ligga efter samarbetsamtalen. Det som skulle kunna tala för att medlingen har mer att erbjuda är att det finns en större valfrihet vad gäller medlare och antagligen också ett större svängrum för medlarens arbete. Medlaren kanske också har lättare att skapa ett förtroende hos föräldrarna. Ett skäl som dock kan tala emot medlingen är att domstolen kanske inte ser någon mening med att förordna om medling om föräldrarna redan genomgått samarbetsamtal men ändå inte lyckats komma fram till en samförståndslösning.

En anmärkningsvärd sak är tanken bakom medlingen när den infördes. Det är svårt att se vad som kan vara tanken att kunna uppnå bättre med medlingen. Medlingen ska användas i de fall där samarbetsamtal redan använts men inte gett önskat resultat men att man ändå anser att det kan finnas en liten öppning för att föräldrarna ska komma fram till en samförståndslösning. Domstolen kanske inte ser någon möjlighet för föräldrarna att komma fram till någon samförståndslösning genom medling heller. I hur många fall finns det egentligen fortfarande en möjlighet till samförståndslösning efter samarbetsamtalen? Hur många av de inblandade i målet är egentligen positiva till att fortsätta "förlika" efter att ha hållit på med samarbetsamtal i kanske tre till fyra månader och sedan börja om på nytt? Vilket skulle innebära ny person, nytt system och försöka få dem att komma överens. Går det egentligen? Antagligen har tvisten hållit på så länge att de inblandade bara vill ha det avklarat. Det blir säkert likadant för domarna. Har de förordnat om samarbetsamtal och det har misslyckats så är de kanske inte heller så benägna att förordna om medling efter det. Detta ger medlingen en svår utgångspunkt som samförståndslösningensinstitut redan från början i och med att man valt att lägga det efter det att samarbetsamtal har skett.

Sammanfattningsvis kan jag konstatera att det visserligen skiljer sig åt när man ska använda samarbetsamtal och medling, medlingen ska ske efter det att samarbetsamtal redan skett. Det är alltså inte tänkt att finnas någon valmöjlighet så att domaren kan fundera över vilket samförståndslösningensinstitut som verkar vara det optimala i det enskilda fallet. Däremot skiljer det sig inte åt i vilka situationer de ska användas, det är i exakt samma situationer som det kan bli aktuellt. Vad medlingen ska kunna tillföra mer än vad samarbetsamtalen gör är en fråga som jag inte tycker att jag lyckas finna ett bra svar på. Det finns inte någonstans i förarbetena angivet vad medlingen har för fördelar.

5.3 Förändringar

Den allra största förändringen som möjligheten att förordna om medling har lett till är att det finns fler alternativ till samförståndslösningar för domaren att välja på. Vilket innebär att med både samarbetsamtal och medling som

möjliga samförståndslovningsinstitut borde chansen bli betydligt större att föräldrarna lyckas med att komma fram till en hållbar samförståndslovnings.

En förändring som jag hoppas att medlingen har medfört är att domstolarna har använt sig av möjligheten att förordna om medling. Ytterligare förbättring som man också kan hoppas att det har medfört är att det är fler mål som har avgjorts genom att föräldrarna har kommit fram till samförståndslovnings. Samförståndslovnings anses vara för barnets bästa. Om det när några som borde veta vad som är bäst för ett barn så är det föräldrarna. Givetvis krävs det att man präntar in för föräldrarna att det är för barnet som man kommer fram till saker och gör de här försöken till samförståndslovnings, att man får föräldrarna att tänka ett steg längre och lägga sin egen konflikt till sidan. Även om det kan vara svårt så tror jag att det är bäst både för barnet och för föräldrarna i det långa loppet.

Även om möjligheten att förordna om medling har lett till en del förändringar så finns det en hel del saker som kan förändras i framtiden.

En fördel som jag tidigare sett att medlingen hade var möjligheten att förordna en medlare som är väldigt duktig och som kan vara den sortens person som passar för att få föräldrarna att komma överens i just det här målet. Mina förhoppningar visade sig dock inte vara sanna när jag diskuterade saken med en verksam domare. Det visade sig att domarna oftast inte har någon koll på vilken medlare som kan anses vara duktig eller ens vad det finns för utbud av medlare. Ibland kanske parternas ombud hade förslag på en medlare som kunde passa och man förordnade då den. Annars fanns det en lista med medlare som sekreterarna förordnade. Inte efter kompetens eller vem som kunde passa i den aktuella situationen.

För att medling ska ses som ett bra institut för att få föräldrarna att komma överens, vilket jag är övertygad om att det är om det utnyttjas på ett delvis annorlunda sätt. Medling har enligt min mening om det används på ett delvis annorlunda sätt än vad det görs idag ett antal konkurrensfördelar. Först och främst finns det ett större urval av personer med olika bakgrund när det gäller medlare. Domstolen kan välja den medlare som de anser kan vara till mest nytta i den aktuella tvisten och som de vet har haft framgång i sina tidigare medlingsuppdrag. Detta ökar chansen för att föräldrarna ska kunna lyckas med att komma fram till en samförståndslovnings. En annan fördel är att medlingen inte behöver ske i socialnämndens regi, vilket kan inverka positivt på föräldrarna. I en del fall har föräldrarna kanske redan varit i kontakt med socialen på ett eller annat sätt och vill inte diskutera ytterligare med dem. Det är också så att socialen klingar illa i folks öron. Detta kan göra att föräldrarna blir negativt inställda, vilket i längden också påverkar möjligheten att komma fram till en samförståndslovnings. En medlare är en utomstående ny bekantskap för båda föräldrarna, vilket påverkar möjligheterna att komma överens i en positiv riktning. Ytterligare fördel med medling är att det är socialnämnden som gör en eventuell vårdnadsutredning längre fram i målet. Om det först ska ske samarbetsamtal i socialnämndens regi finns det en möjlighet att det har

skadat föräldrarnas förtroende när det sedan blir tal om en vårdnadsutredning. Föräldrarna kan också vara passiva i samarbetsamtalen av rädsla för att det ska användas emot dem vid en eventuell vårdnadsutredning. En medlare däremot har inte något annat med själva processen att göra än just själva medlingsuppdraget. Den kan inte heller ha någon dålig inverkan på parterna eftersom de inte känner till medlaren sedan tidigare och därför inte förknippar något med denne såsom de kan göra med socialnämnden. De fördelar som medlingen har gentemot samarbetsamtalen borgar för större möjligheter att nå enighet mellan föräldrarna, vilket i längden borde leda till bättre resultat.

De ändringar som behövs är först och främst att medling inte bör vara beroende av att samarbetsamtal skett, utan medling ska förordnas så fort man anser att det kan vara till nytta. Jag anser alltså att samarbetsamtal och medling ska ses som komplement. I en del fall passar det kanske att förordna om samarbetsamtal och i en del fall kanske medling är mer lämpligt. Det ska vara upp till domstolen att göra den bedömningen. Detta för att kunna utnyttja medlingen i fler fall och inte vara beroende av att samarbetsamtal har skett. Som den nuvarande regleringen ser ut är det mycket möjligt att föräldrarna inte orkar gå igenom även medling när de redan har genomgått samarbetsamtal.

En annan förändring som jag skulle vilja se är att det borde finnas en större medvetenhet hos domstolarna om vad det finns för medlare att tillgå och vad deras specialistkompetens är. Domaren borde göra ett val och välja den medlare som passar att medla i det specifika fallet. I vissa fall kan det kanske behövas en person som sätter press på parterna, medan det i ett annat fall behövs det någon som kan lyssna på vad parterna har att säga. I ett tredje fall kanske det behövs någon som kan berätta lite mer om lagen för parterna. Medvetenheten om medlaren för att kunna göra ett mer aktivt val skulle kunna uppnås genom att man sammanställer en lista över tillgängliga medlare, vad de har för utbildning, bakgrund och specialistkompetens. Domstolen kan då studera denna lista och välja en medlare som kan anses vara till nytta i den aktuella tvisten.

En ytterligare förändring som jag anser skulle leda till en förbättring ligger på domstolarnas bord. Det är att domstolarna fullt ut försöker få föräldrarna att komma överens. Först genom att försöka själva och om det inte lyckas genom att förordna om samarbetsamtal eller medling. Det finns dock inte någon tillgänglig statistik om i vilken utsträckning domstolarna väljer att använda sig av möjligheten att förordna om samarbetsamtal eller medling.

Om de här relativt enkla ändringarna skulle genomföras är jag övertygad om att medling som en metod att få föräldrarna att komma överens kommer att resultera i bättre resultat. Används möjligheten att utnyttja medlare borde antalet mål där parterna kommer överens öka, i alla fall till viss del. En medlare kan gå mycket längre i sina försök att få parterna att komma överens än vad domaren kan.

5.4 Avslutande synpunkter

Skillnaderna mellan samarbetsamtal och medling är inte så stora att det finns några stora konkurrensfördelar för medlingen. Vilket gör att det snarare blir att det blir tvärtom. När det inte finns något som direkt skiljer ut medlingen från samarbetsamtal blir det svårt för domaren att motivera varför föräldrarna ska gå med på medling. Detta innebär att det i flera fall antagligen blir så att medling inte kommer till stånd.

Tanken bakom medlingen är att den ska komma ifråga först sedan det redan har skett samarbetsamtal. Medlingen får ses som en sista chans att få föräldrarna att komma överens. Intressant är då egentligen frågeställningen vad är tanken att kunna uppnå bättre med medlingen? Vad kan den åstadkomma som inte samarbetsamtalen kan? Det som i så fall talar för medlingen är att det handlar där om större valfrihet vad gäller medlare och antagligen ett större svängrum för medlarens arbete. Medlaren kanske också har lättare att skapa ett förtroende hos föräldrarna. Ett skäl som dock kan tala emot medlingen är att domstolen kanske inte ser någon mening med att förordna om medling om föräldrarna redan genomgått samarbetsamtal men ändå inte lyckats komma fram till en samförståndslösning. Kan det vara så att medling passar mer in i vissa situationer. Vågar domstolarna då använda det? Medlingen kanske inte bara ska ses som ett andra alternativ att välja på då samarbetsamtal inte gett önskat resultat. Medling kanske mer kan ses som ett komplement till samarbetsamtal. I vissa fall passar kanske medlingen bättre än samarbetsamtal och kan då användas direkt istället för att först förordna om samarbetsamtal och dra ut på tiden ytterligare.

Införandet av medlingen har både lett till en del förändringar, men även förbättringar. Men det finns alltid mer att göra. Lagstiftningens utveckling mot samförståndslösningar har lett till en förändring av de indispositiva tvistemålen roll. Det är en intressant tanke som dyker upp när man tittar på möjligheterna för parterna att komma fram till samförståndslösningar och domstolens skyldighet att försöka få parterna att komma överens när det gäller de indispositiva tvistemålen. Det är en stor förändring som bland annat möjligheten att förordna om medling har påverkat. När ett mål initerats vid en domstol så har det i framställningen först redogjorts för hur samförståndslösningar ansetts vara bäst för barnet och hur lagstiftningen sedan en lång tid tillbaka präglats av en strävan efter att föräldrarna ska nå samförståndslösningar i frågor som rör vårdnad, boende och umgänge. Lagstiftningen har också utformats på olika sätt för att underlätta för föräldrarna att nå enighet i frågor som rör deras barn. Domstolen har enligt 42 kap. 17 § RB också en uttrycklig skyldighet att om det är lämpligt verka för att parterna förlikas eller på annat sätt uppnår en samförståndslösning. Även i reglerna om förberedelsen i tvistemål står det i 42 kap. 6 § RB att förberedelsen bland annat har till syfte att klargöra om det finns förutsättningar för förlikning eller annan samförståndslösning. Domaren har alltså en skyldighet att försöka få föräldrarna att komma överens. Sedan har rätten två olika samförståndslösningar att tillgå i en tvist. Rätten kan

antingen förordna om samarbetsamtal eller medling. Det finns alltså flera olika möjligheter för rätten att försöka få föräldrarna att komma överens.

Gemensamt för de olika samförståndslösningalternativen är att meningen är att föräldrarna ska nå en samförståndslösning som kan anses vara förenlig med barnets bästa. Det är barnets bästa som är avgörande i alla frågor som rör vårdnad, boende och umgänge, vilket även rör samförståndslösningar. Om domstolen anses att en viss lösning som föräldrarna kommit fram till inte kan anses vara förenlig med barnets bästa bör överenskommelsen inte heller ligga till grund för domstolens avgörande. I fall där den ena föräldern har gjort sig skyldig till våld eller annat övergrepp mot den andra föräldern, barnet eller något syskon till barnet, bör domstolen också vara försiktig med att acceptera eller verka för en samförståndslösning. Hur lätt är det egentligen för domstolen att avgöra vad som är barnets bästa? I de allra flesta fall träffar inte domstolen barnet. Det är inte särskilt lätt att då avgöra vad som får anses vara till barnets bästa. Därför blir det till att lyssna på vad föräldrarna kommit överens om och också acceptera det. Däremot bör man kanske istället vara försiktig när man förordnar om samarbetsamtal och medling. Om det finns indikationer på att det förekommit övergrepp på ett eller annat sätt inom familjen bör domstolen enligt min mening redan där slopa att verka för samförståndslösningar. I de fall det förekommer samförståndslösningar ligger de säkert till grund för dom. Det är svårt för domstolen att sätta sig emot och säga att det föräldrarna, de som känner barnet allra bäst, har kommit fram till, inte är förenligt med barnets bästa. Är det egentligen barnets bästa som kommer fram i samförståndslösningar?

Med den utveckling som skett kan man säga att man försöker mer och mer gå ifrån att domstolarna ska döma i målen om vårdnad, boende och umgänge. Vad detta nu kan leda till är kanske svårt att säga. Klart är i alla fall att det antagligen finns både vinnare och förlorare i det här. Ett positivt kan vara att det blir föräldrarna som kommer överens och därmed bestämmer hur de ska göra med barnet. Det borde inte finnas någon som vet vad som är bäst för sitt barn mer än barnets föräldrar. Det är alltid svårt för domarna att döma i de här målen. Domstolens uppgift att bedöma vad som är bäst för ett barn som dom aldrig träffat och aldrig heller kommer att träffa är inte enkelt. Det är inte lätt att sitta och döma och bestämma vad som är bäst för barnet. En annan sak som innebär att det är svårt att bedöma är det material man har. Det som sägs är antagligen inte helt överensstämmande med sanningen och det handlar om en tvist som många gånger är väldigt infekterad, annars hade de inte gått till domstol och det hade heller inte gått så långt att domaren måste döma. Föräldrarna har lätt för att säga saker om varandra eller beskylla varandra för saker som inte alls är sant. Sedan döms det och det kan i många fall vara tveksamt hur länge det håller. Det allra bästa för barnet anses vara om föräldrarna själva kommer överens. En lösning som de själva är delaktiga i är antagligen den som efterföljs allra bäst. Den som tyvärr kan förlora i längden på detta är barnet enligt min åsikt. Det är svårt som det är att veta vad som är barnets bästa. Om föräldrarna kommer fram till en lösning i det aktuella fallet så tror inte jag att det i många fall är en domare som inte kommer att gå med på det. Det

skulle i så fall krävas att det är rent uppenbart att det här inte är barnets bästa. Annars kommer domaren att köpa det som föräldrarna har kommit fram till.

En sak som tål att fundera på är om samförståndslösningarna verkligen är till barnets bästa? Hur frivilliga är egentligen de lösningarna? Kommer föräldrarna fram till de enbart för att vara de främmande människorna till lags? Kommer föräldrarna bara överens just för stunden? Man får inte glömma att det inte är meningen att tvinga föräldrarna fram till en samförståndslösning. Meningen är att samtalsledarna och medlarna ska lyckas få föräldrarna att komma överens. Det som de sedan kommer överens om bör givetvis vara för barnets bästa, men man får ändå inte glömma bort föräldrarna, för är de inte nöjda med överenskommelsen utan kanske rentav känner sig tvingade in i den så kan man utgå från att den inte är i enlighet med barnets bästa, eftersom den inte kommer att hålla i längden. Då väntar ett nytt mål om vårdnad, boende och umgänge.

Sammanfattningsvis kan jag konstatera att det inte finns några stora skillnader mellan samarbetsamtal och medling, vilket också innebär att medlingen inte har några konkurrensfördelar gentemot samarbetsamtalen. För att medlingen ska fungera fullt ut krävs en del förändringar.

Käll- och litteraturförteckning

Offentligt tryck

Lagtext

Föräldrabalk (1949:381).

Kommunallag (1991:900).

Rättegångsbalk (1942:740).

Sekretesslag (1980:100).

Socialtjänstlag (2001:453).

Propositioner

Prop. 1979/80:2 *Med förslag till sekretesslag m.m.*

Prop. 1986/87:89 *Om ett reformerat tingsrättsförfarande.*

Prop. 1990/91:8 *Om vårdnad och umgänge.*

Prop. 1994/95:224 *Barns rätt att komma till tals.*

Prop. 1997/1998:7 *Vårdnad, boende och umgänge.*

Prop. 2005/06:99 *Nya vårdnadsregler.*

Statens offentliga utredningar

SOU 1979:63 *Barnets rätt 2. Om föräldraansvar m.m.*

SOU 1995:60 *Kvinnofrid.*

SOU 2005:43 *Vårdnad - Boende – Umgänge. Barnets bästa, föräldrars ansvar.*

Övrigt

SOSFS 2003:14.

Litteratur

Ewerlöf, Göran/ Sverne, Tor/ Singer, Anna, *Barnets bästa: om föräldrars och samhällets ansvar*, 5 uppl. Norstedts Juridik, Stockholm 2004.

Rejmer, Annika, *Vårdnadstvister – en rättsociologisk studie av tingsrätts funktion vid handläggning av vårdnadskonflikter med utgångspunkt från barnets bästa*, Lund 2003.

Schiratzki, *Barnrättens grunder*, 3 uppl. Studentlitteratur, Stockholm 2006.

Sjösten, Mats, *Vårdnad, boende och umgänge*, 2 uppl. Norstedts Juridik, Stockholm 2003.

Socialstyrelsen: *Vårdnad, boende och umgänge – stöd för rättstillämpning och handläggning inom socialtjänstens familjerätt*, Stockholm 2003.

Öberg, Gunnar och Bente, *Samarbetsamtal: en väg till fortsatt föräldraskap*, Mareld, Stockholm 2006.

Artiklar

JT 2005/06 s. 303-348 *Barnets rätt att komma till tals i frågor om vårdnad, boende eller umgänge* av Eva Ryrstedt.

Rapporter

1995/96:JO1 (bil.3).

Statistiska Centralbyrån, *Barn och deras familjer 2006*, Demografiska uppgifter 2007:4.

SoS-rapport, *Samarbetsamtal – Socialt arbete med föräldrar*, 2000:7.

Elektroniska källor

Föräldrabalken – En kommentar på Internet. Gösta Walin, Staffan Vängby.
<http://zeteo.nj.se.ludwig.lub.lu.se/pp/template.htm?view=main>

Rättegångsbalken – En kommentar på Internet. Peter Fitger.
<http://zeteo.nj.se.ludwig.lub.lu.se/pp/template.htm?view=main>